

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Zdravotně sociální fakulta

Role sociálního pracovníka na základních školách

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Mgr. Jitka Dvořáková, Ph.D.

Autor: Lenka Schönbauerová

14.5. 2007

Social Worker's Role at Primary Schools

Children spend a lot of time at the primary school and the environment, in which they occur, affects them for the rest of their lives. A child experiences to be in a group of other children, he/she meets the authority in the form of teachers and the headmaster and faces different problems there.

Nowadays an educational consultant and a methodist of school prevention work at the primary schools. The metodist shoul solve different social-pathological phenomena at schools. These workers are also the teachers and they cannot deal with such problems in deep depth. For pupils could be unpleasant to share their problems with teachers.

The aim of my bachelor's work was to map the use of social worker's role at primary schools from the view of pupils and teachers. Three hypotheses were established. The first hypotesis is: Social worker's activities are necessary from the view of pupils. The second hypothesis is: Social worker's activities are necessary from the view of teachers. The third hypotesis is: Social worker's projects facilitate work for teacher with children and their families.

In my bachelor's work I have used the method of quantitative research in the form of inquiring. I have chosen a questionnaire and a directed discussion as a technicion of data collection. Questionnaires were determined for teachers at the primary schools and for pupils from the third to the ninth class at the primary schools in South Bohemian region. The directed discusion was determined for pupils of the first and the second classes. The Primary school in Lišov and the Primary school Kubatova in České Budějovice agreed with our cooperation.

Results of the research confirmed the fact that the social worker was necessary from the view of pupils and teachers as well. In pupils' opinions it is especially in the sphere os social-pathological phenomena and problems at school. Teachers agreed on the fact that the worker would facilitate work with pupils and their families.

This work introduces the proposal of solution how to improve the present deficient cohesion of school and family environment.

Prohlašuji, že bakalářskou práci na téma Role sociálního pracovníka na základních školách jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své práce, a to v nezkrácené podobě fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

V Českých Budějovicích 14. 5. 2007

Podpis studenta

Na tomto místě bych chtěla poděkovat Mgr. Jitce Dvořákové, Ph.D. za odborné vedení, za ochotu a pomoc při psaní mé bakalářské práce. Dále bych chtěla poděkovat ředitelům, pedagogům a žákům základních škol, bez jejichž spolupráce bych nemohla realizovat výzkum k této práci.

Obsah

Úvod.....	8
1. Současný stav.....	9
1.1. Sociální práce.....	9
1.1.1. Definice sociální práce.....	9
1.1.2. Metody sociální práce.....	10
1.1.2.1. Základní metody sociální práce.....	10
1.1.3. Aktivita sociální práce.....	11
1.1.3.1. Aktivita zaměřená na problém.....	11
1.1.3.2. Aktivita podporující rozvoj potenciálu klienta.....	12
1.1.3.3. Aktivita preventivního charakteru.....	12
1.1.4. Sociální pracovník.....	12
1.1.4.1. Kompetence sociálního pracovníka.....	13
1.1.4.2. Obecné předpoklady a dovednosti pracovníka pomáhající profese.....	13
1.2. Sociální práce na škole v USA.....	14
1.3. Poradenství na českých školách.....	15
1.3.1. Poradenské služby.....	15
1.3.2. Standardní činnosti výchovného poradce.....	16
1.3.3. Standardní činnosti školního metodika prevence.....	17
1.3.4. Standardní činnosti školního psychologa.....	17
1.4. Charakteristika školního období.....	18
1.4.1. Mladší školní období.....	18
1.4.1.1. Vývoj základních schopností a dovedností.....	18
1.4.2. Období dospívání.....	19
1.5. Význam školy.....	20
1.5.1. Škola jako prostor pro socializaci.....	20
1.5.2. Poslání základní školy.....	21
1.5.3. Ochrana a regulace vývoje dětí a mládeže.....	21
1.5.4. Učitel.....	22

1.6. Problémy, se kterými se na škole setkáváme.....	22
1.6.1. Šikana.....	22
1.6.1.1. Dlouhodobé důsledky.....	23
1.6.1.2. Co dělat, když se šikana vyskytne.....	23
1.6.2. Záškoláctví a odmítání školy.....	24
1.6.2.1. Co dělat, když se záškoláctví vyskytne.....	25
1.6.2.2. Řešení problému odmítání školy.....	25
1.6.3. Zneužití.....	25
1.6.3.1. Tělesné zneužití.....	25
1.6.3.2. Citové týrání.....	25
1.6.3.3. Pohlavní zneužití.....	26
1.6.3.4. Zanedbávání.....	26
1.6.3.5. Zneužití od učitelů.....	26
1.6.3.6. Důsledky trvalého zneužívání.....	26
1.6.4. Zármutek.....	27
1.6.5. Rozvod rodičů.....	27
1.7. Základní možnosti pomoci.....	28
1.7.1. Kognitivně-behaviorální terapie.....	28
1.7.2. Poradenství.....	29
1.7.3. Terapie hrou.....	29
1.7.4. Skupinová terapie.....	30
2. Cíl práce a hypotézy.....	31
2.1. Cíl práce.....	31
2.2. Hypotézy.....	31
3. Metodika.....	32
3.1. Použitá metoda.....	32
3.2. Charakteristika souboru.....	32
4. Výsledky.....	33
4.1. Vyhodnocení dotazníků pro učitele.....	33
4.2. Vyhodnocení dotazníků pro žáky.....	42

4.3. Vyhodnocení řízených rozhovorů.....	50
5. Diskuse.....	58
5.1. Diskuse k hypotéze H1.....	58
5.2. Diskuse k hypotéze H2.....	60
5.3. Diskuse k hypotéze H3.....	62
Závěr.....	64
Seznam použitých zdrojů.....	65
Klíčová slova.....	68
Přílohy.....	69

Úvod

Děti stráví na základní škole spoustu času a prostředí, ve kterém se vyskytují, je ovlivňuje na celý zbytek života. Dítě se dostává do kolektivu jiných dětí, setkává se s autoritou v podobě učitelů a ředitele školy. Setkává se zde s různými problémy, ať už jde o šikanu, či o návykové látky, problémy se spolužáky, s učiteli atd. Také si však přináší problémy z domova a může se stát, že nemá nikoho, na koho by se mohlo obrátit o radu.

V současné době na školách pracuje výchovný poradce, který se zaměřuje především na poradenský systém při volbě povolání a metodik školní prevence, který by měl řešit různé sociálně patologické jevy na škole. Tito pracovníci jsou však učiteli základní školy a nemohou se těmito problémy zabývat do hloubky. Pro žáky může být také nepříjemné svěřovat se svými problémy učiteli školy.

Na školách také chybí hlubší provázanost mezi školním a rodinným prostředím. V této oblasti by se mohl uplatnit právě sociální pracovník, jenž by monitoroval sociální prostředí, prováděl depistáž (vyhledával děti ohrožené patologickými jevy). Tento pracovník by se mohl žákům plně věnovat.

Z tohoto důvodu se tato práce zaměřuje na zjištění potřebnosti této profese v prostředí školy. Pokouším se zjistit, zda by sociální pracovník byl ve škole potřebný z pohledu žáků i učitelů a zda by učitelům usnadnil práci s žáky a jejich rodinami. Snažím se poukázat na to, s jakými problémy se škola potýká a jaké má možnosti jejich řešení.

1. Současný stav

1.1. Sociální práce

1.1.1. Definice sociální práce

Sociální práce je podle Matouška, O.(15) společenskovední disciplína i oblast praktické činnosti, jejímž cílem je odhalování, vysvětlování, zmírňování a řešení sociálních problémů (např. chudoby, zanedbávání výchovy dětí, delikvence mládeže atd.). Sociální pracovníci pomáhají vytvářet příznivé společenské podmínky, podporují co nejdůstojnější způsob života. Sociální práce reaguje na to, jak konkrétní lidé vnímají v určité době a na určitém místě sociální problémy.(12) Prostřednictvím sociální práce se uskutečňuje sociální pomoc (sociální prevence, řešení sociální nouze).(3)

Sociální pracovník by měl se znalostí základů sociologie, psychologie, zdravotvědy, práva a sociální politiky diagnostikovat konkrétní potřeby konkrétního člověka a navrhnout řešení, případně odkázat klienta na příslušné odborníky – psychologa, právníka apod.(15)

Sociální práce jako věda zkoumá: problémové sociální jevy, popisuje je a vysvětluje; proces jejich vzniku a vývoje a tendenci vývoje; možnosti jejich řešení a prevence; zkoumá a rozvíjí metody a metodiky sociální práce; vytváří modely sociální práce. Základem sociální práce jsou principy lidských práv a sociální spravedlnosti. (28)

Prvním bodem, o který se opírá, jsou zákony, předpisy, povinnosti a možnosti, které z nich vyplývají. Druhým bodem jsou způsoby chování, jednání, myšlení, postoje, přání, názory, přesvědčení, styly života, které z člověka činí klienta. Klient je tedy osoba, která potřebuje ve svých způsobech pomoc. Třetím bodem je profesionální odbornost pracovníka.(23)

1.1.2. Metody sociální práce

Jsou to specifické postupy sociálních pracovníků definované cílem nebo cílovou skupinou. Cílem může být poskytnutí materiální pomoci, poskytnutí poradenství, vytvoření plánu postupu, aj. Cílovou skupinou může být jednotlivec, rodina, skupina, místní komunita, věková skupina, případně i veřejnost.(13)

1.1.2.1. Základní metody sociální práce

- *Individuální sociální práce (sociální práce s jednotlivcem, případová práce).* Jedná se o podporování klientovi schopnosti vyrovnat se s problémy. Základní činností při práci s případem je poradenství.(12) Cílem sociální práce s jednotlivcem je změna chybných životních postojů klienta a jeho schopnosti řešit přiměřenou a společensky přijatelnou formou svoje osobní, rodinné problémy.(3) Neadekvátnější a nejpoužívanější metodou individuální sociální práce s klientem je rozhovor.(28)
- *Skupinová práce* je realizovaná s větším počtem sociálních klientů, při které se využívají specifika skupinové práce ve prospěch jednotlivce ve skupině a celé skupiny. Mezi specifika sociální práce se skupinou můžeme zařadit: dynamiku skupiny, efekt sociálního kontaktu a společného problému, sociální učení, ale též charakteristické metody sociální práce se skupinou: skupinový rozhovor, diskuse, metoda otázek a odpovědí, brainstorming, skupinová cvičení, skupinové hry, hraní rolí atd.(28) Člověk má od narození příslušnost ke společenské skupině (rodině, škole, apod.) a do konce života neunikne vlivům své skupinové příslušnosti. Vytvořené vztahy poznamenají jeho život a psychiku.(3)

- *Práce s rodinou* se může zaměřovat na aktivity organizované pro jednu rodinu nebo skupinu rodin (poradenství rodinám, jež adoptují děti); jindy se jedná o rodinnou terapii, která má za cíl zlepšit fungování rodiny, vyjasnit rodinnou komunikaci.(12)
- *Komunitní práce* spočívá v organizaci akcí místního společenství, jejichž cílem je naplnění určité místní potřeby nebo řešení místního problému.(12) Vztahuje problémy jednotlivce a skupin ke zdrojům a možnostem místní komunity, zapojuje do řešení problémů nejen občany, ale i místní organizace a instituce, rozšiřuje možnosti lidí ovlivnit to, co se s nimi děje.(3)

Do činnosti sociálního pracovníka patří i *vytváření a uskutečňování koncepcí* na nejrůznějších úrovních – od rozvojové strategie vlastní organizace, ve které má vedoucí funkci, až po návrhy zákonů a vyhlášek s platností celostátní nebo jinou.(12)

1.1.3. Aktivita sociální práce

Sociální práce usiluje o zlepšení sociálního fungování individuální, skupin a komunit tím, že realizuje aktivity zaměřené na jejich sociální vztahy.(16)

1.1.3.1. Aktivita zaměřená na problém

Kurativní aktivita se snaží o odstranění faktorů, které problém způsobily. Může jít o poskytnutí sociální dávky, nalezení zaměstnání atp. V případě, že problém nelze zcela odstranit, jde o minimalizaci jeho důsledků. *Rehabilitační* aktivity se snaží usnadnit klientovu adaptaci v nové situaci.(16)

1.1.3.2. Aktivita podporující rozvoj potenciálu klienta

Rozvojové aktivity se zaměřují na růst individuální nebo skupinové schopnosti vstupovat do sociálních interakcí. Vzdělávací aktivity se snaží o zajištění veřejné informovanosti o specifikách určitého problému a jeho řešení.(16)

1.1.3.3. Aktivita preventivního charakteru

Aktivita preventivního charakteru se zaměřuje na včasné objevení, kontrolu a eliminaci faktorů, které mohou potenciálně narušovat sociální fungování. Preventivní aktivity mohou mít charakter individuální či skupinové práce s klientem, anebo mohou být zacíleny na komunitu.(16) Mezi aktivity, kterými je možno zabezpečit prevenci určitých sociálních jevů patří vzdělávání, osvěta, poradenské služby, depistáž, ale i jednoznačná a vhodná legislativa.(28)

1.1.4. Sociální pracovník

Sociální pracovník je odborník, který se zabývá sociální pomocí jednotlivcům, skupině nebo komunitě, když se dočasně nebo trvale nachází v problémové sociální situaci vyžadující společenskou intervenci. Přispívá k mobilizaci zdrojů klienta na předcházení případným problémovým situacím. Pomáhá lidem, aby byli schopni existovat a fungovat v interakci se svým sociálním prostředím na společensky uznávané úrovni.(28)

Sociální pracovník pracuje:

- s klienty, s jejich rodinami;
- s přirozenými skupinami, např. s partami mládeže na městském sídlišti;
- s uměle vytvořenými skupinami, např. školní třídy;
- s organizacemi;

- s místními komunitami, tj. s lidmi žijícími v jednom místě;
- jako expert i při přípravě některých zákonů a vyhlášek, v jiných případech se jako oponent k takovým návrhům vyjadřuje.(12)

1.1.4.1. Kompetence sociálního pracovníka

Je mnoho kompetencí, které by měl sociální pracovník splňovat, mezi ty základní patří:

- rozvíjet účinnou komunikaci;
- orientovat se a plánovat postup;
- podporovat a pomáhat k soběstačnosti;
- zasahovat a poskytovat služby;
- přispívat k práci organizace;
- odborně růst.(12)

1.1.4.2. Obecné předpoklady a dovednosti pracovníka pomáhající profese

Zdatnost a inteligence

Sociální pracovník by si měl udržovat fyzickou kondici cvičením a správnou stravou, protože tělo je prvotním zdrojem energie.(12)

Předpokladem je dobrá inteligence, touha stále obohacovat své znalosti, seznamovat se s novými teoriemi a praktickými technikami, číst odbornou literaturu. Také by měl mít emoční a sociální inteligenci na vysoké úrovni.(12)

Přitažlivost

Nejde jen o přitažlivost fyzickou, ale i o odbornost a o pověst, které se sociální pracovník těší, i kvůli tomu, jak jedná s klienty.(12)

Důvěryhodnost

- diskrétnost – to, co řeknu sociálnímu pracovníkovi, se nedostane k dalším lidem;
- spolehlivost – mohu věřit tomu, co mi pracovník říká;
- využívání moci – když se pracovníkovi svěřím, bude se mi věnovat;

- porozumění – bude se mě snažit pochopit.(12)

Komunikační dovednosti

Tyto dovednosti sami o sobě neposkytují klientovi pomoc, jsou však základním prostředkem pro to, aby pracovník mohl navázat vztah s klientem a začít s řešením jeho problému.(12)

Patří sem:

- fyzická přítomnost – často pracovník pomáhá klientovi už tím, že se s ním setkává; (12)
- aktivní naslouchání – technika užívaná sociálními pracovníky k povzbuzení klientovy schopnosti vyjádřit se, k překonání zábran studu, k navození pocitu důvěry; (13)
- empatii – představuje vhled do světa klienta, schopnost vcítit se do jeho uvažování a pocitů, do jeho problémů, schopnost reagovat na jeho chování s pochopením.(12)

Osobnostní předpoklady

Sociální pracovník musí disponovat především zralou osobností, morálním statutem, schopností empatie, tvořivostí, flexibilitou, schopností improvizace atd. Dále je to psychická odolnost, ale i trpělivost, sebeovládání, shovívavost, laskavost, úcta k druhým i k sobě, objektivita, rozhodnost, pohotovost a jiné.(28)

1.2. Sociální práce na škole v USA

Sociální práce na školách má v USA dlouhou tradici, datuje se už k letem 1906 – 1907, kdy byla zavedena v New Yorku, Bostonu, Chicagu a New Haven. Postupně docházelo k nárůstu sociálních pracovníků, kteří se neustále zdokonalovali. Všimli si individuálních rozdílů, potřeb dětí docházejících do školy. V letech 1940 – 1960 se sociální práce začala zaměřovat na spolupráci a komunikaci s učiteli a dalším personálem školy. Nyní jsou sociální pracovníci na škole odborníky v psychosociálních otázkách. V roce 1992 byl udělen první diplom v oboru sociální

práce na škole. V roce 1994 se sešla skupina 64 škol v Edwardsville a založili Asociaci sociální práce na školách.(20)

Sociální práce je profesí, která má silnou touhu pomoci zlepšit životní podmínky lidí. Pomáhá jim najít nejlepší cestu v prostředí, ve kterém žijí, zabývá se jejich vztahy a řešením osobních a rodinných problémů.(21)

Sociální pracovníci na školách se zabývají problémy jako těhotenství v období dospívání, špatné chování, záškoláctví a radí učitelům, jak se vypořádat s problémy studentů.(21)

Sociální pracovníci na školách jsou důležitou součástí celého vzdělávacího týmu. Pracují ve spolupráci se školními psychology, školními poradci, učiteli a dalšími zaměstnanci školy. Sociální pracovník podporuje rozvoj studentů v oblasti vzdělávací, emocionální, sociální i fyzické. Používá efektivní komunikační obratnosti, spolupracuje s osobami uvnitř školy i mimo ni, chrání práva a důvěru studentů, rodičů a školních pracovníků. Hlavním úkolem je propojení školy, domova a komunity.(19)

Sociální pracovník by měl uplatňovat kritické myšlení v práci, pracovat v souladu s profesními etickými principy, profesionálně využívat vlastní osobnost, rozumět různým formám utlačování, znát historii oboru, uplatňovat potřebné znalosti v práci s cílovými skupinami a problémy, rozumět interakci mezi jednotlivcem a sociálními systémy, atd.(13)

1.3. Poradenství na českých školách

1.3.1. Poradenské služby

Poradenské služby jsou situovány přímo ve školách a ve školských poradenských zařízeních, mezi která patří pedagogicko-psychologické poradny (PPP), speciálně pedagogická centra (SPC) a střediska výchovné péče (SVP).(25)

PPP poskytují komplexní pedagogicko-psychologické vyšetření dětí a dospívajících a metodickou podporu škole při zajišťování jejich poradenských služeb.

K nejčastěji řešeným otázkám patří zjišťování příčin problémů v učení a chování, profesní a studijní orientace žáků (tzv. kariérové poradenství) atd.(25)

SPC se věnují žákům se zdravotním postižením. Poskytují speciálně pedagogické a psychologické poradenství pro děti se zrakovým, sluchovým, mentálním či tělesným postižením, podílejí se na přípravě individuálního vzdělávacího programu integrovaných žáků, zajišťují školám metodickou podporu.(25)

SVP poskytují odbornou pomoc jedincům, u nichž byly zjištěny rizikové formy chování nebo jeho různé poruchy. Pracují ambulantně nebo poskytují i celodenní služby. Nabízejí odborné konzultace rodičům i pedagogickým pracovníkům v oblasti nežádoucích projevů chování. Spolupracují se státní správou při prevenci sociálně patologických jevů i drogových závislostí.(25)

Poradenské služby poskytované přímo ve škole lze považovat za nejdůležitější složku v prevenci vzniku vzdělávacích i výchovných problémů.(25)

Poradenský tým na škole by měl vyhledávat rizikové žáky a studenty, ale i celé třídy, a to především z hlediska prevence školní neúspěšnosti a projevů nežádoucího chování. Měl by poskytovat i podporu při volbě vzdělávací cesty, která směřuje k profesnímu uplatnění, podporovat a integrovat děti se speciálními vzdělávacími potřebami. Většinou jde o mimořádně nadané žáky nebo žáky s vývojovými poruchami učení, někdy o jedince z jiného kulturního prostředí.(25)

1.3.2. Standardní činnosti výchovného poradce

Výchovný poradce se zaměřuje na kariérové poradenství a pomoc při rozhodování o další vzdělávací a profesní cestě žáků; vyhledává žáky, jejichž vývoj a vzdělávání vyžadují zvláštní pozornost a připravuje návrhy na další péči o tyto žáky; zajišťuje nebo zprostředkovává diagnostiky speciálních vzdělávacích potřeb a intervenční činnosti pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami. Také připravuje podmínky pro integraci žáků se zdravotním postižením ve škole. Zajišťuje metodickou pomoc pedagogickým pracovníkům školy v otázkách kariérového rozhodování žáků, integrace, individuálních vzdělávacích plánů, práce s nadanými žáky apod. Poskytuje

informace o činnosti školy, školských a dalších poradenských zařízeních v regionu, o jejich zaměření, kompetencích a o možnostech využívání jejich služeb žákům a jejich zákonným zástupcům atd.(25)

1.3.3. Standardní činnosti školního metodika prevence

Školní metodik prevence koordinuje tvorbu a kontrolu realizace preventivního programu školy, koordinuje aktivity školy zaměřené na prevenci záškoláctví, závislostí, násilí, vandalismu, sexuálního zneužívání, prekriminálního a kriminálního chování, rizikových projevů sebepoškozování a dalších sociálně patologických jevů. Vede pedagogické pracovníky školy v oblasti prevence sociálně patologických jevů (vyhledávání problémových projevů chování, preventivní práce s třídními kolektivy apod.) Připravuje a realizuje aktivity zaměřené na zapojování multikulturních prvků do vzdělávacího procesu a na integraci žáků/cizinců, prioritou je prevence rasismu, xenofobie a dalších jevů. Zajišťuje spolupráci školy s orgány státní správy a samosprávy, které mají v kompetenci problematiku prevence sociálně patologických jevů, s metodikem preventivních aktivit v poradně a s odbornými pracovišti, které působí v oblasti prevence sociálně patologických jevů. Také aktivně vyhledává žáky s rizikem či projevy sociálně patologického chování; poskytuje poradenské služby těmto žákům a jejich zákonným zástupcům, případně zajišťuje péči odpovídajícího odborného pracoviště atd.(25)

1.3.4. Standardní činnosti školního psychologa

Školní psycholog spolupracuje při zápisu do prvního ročníku základního vzdělávání; provádí depistáž specifických poruch učení; diagnostikuje výukové a výchovné problémy žáků. Dále provádí depistáž a diagnostiku nadaných dětí; zjišťuje sociální klima ve třídě. Pečuje o integrované žáky (individuální vzdělávací plán ,vedení). Provádí individuální případovou práci se žáky v osobních problémech, krizovou intervenci a prevenci školního neúspěchu žáků. Koordinuje preventivní práce

ve třídě; zajišťuje individuální konzultace pro pedagogické pracovníky v oblasti výchovy a vzdělávání a konzultace se zákonnými zástupci při výukových a výchovných problémech dětí atd.(25)

1.4. Charakteristika školního období

1.4.1. Mladší školní období

Jako mladší školní období označujeme zpravidla dobu od 6 – 7 let, kdy dítě vstupuje do školy, do 11 až 12 let, kdy se objevují známky pohlavního dospívání i s průvodními psychickými projevy. Změny se teď nezdají tak převratné jako v předchozích obdobích, ani tak bouřlivé jako v následujícím období dospívání.(9)

Školák chce pochopit okolní svět a věci v něm „doopravdy“. Tento charakteristický rys můžeme pozorovat v jeho mluvě, v kresbách, v písemných projevech, ve čtenářských zájmech i ve hře. Stále více se zajímá o knihy, které ho poučují o věcech, lidech a zemích, a rozšiřuje tak vlastní poznání.(9)

1.4.1.1. Vývoj základních schopností a dovedností

Vývoj pohybových i ostatních schopností je do značné míry závislý na *tělesném růstu*. Ten je většinou rovnoměrně plynulý, zatímco před jeho začátkem a opět na jeho konci lze většinou pozorovat větší nebo menší růstové zrychlení. Významně se zlepšuje *hrubá i jemná motorika*. Také se soustavně vyvíjí *smyslové vnímání*. Ve všech oblastech vnímání – zejména zrakového a sluchového – pozorujeme výrazné pokroky. Nevnímá už věci vcelku, ale prozkoumává je po částech, až do malých detailů.(9)

Ve školním věku se výrazně zvyšuje slovní zásoba, roste délka a složitost vět, souvětí jsou stále složitější, celá větná stavba i užití gramatických pravidel je na vyšší úrovni. Dítě podstatně lépe reprodukuje naučenou látku a vzestup v tomto směru je od začátku do konce mladšího školního věku podstatný.(9)

Skupina dává dítěti příležitost k četnějším a rozlišenějším interakcím. Reakce dítěte na druhé děti má jiný ráz než reakce na dospělé, proto se jen ve skupině může dítě učit takovým důležitým sociálním reakcím, jako je pomoc slabším, spolupráce, ale i soutěživost. Ve školním věku je dítě schopno vlastní vůlí své city potlačit nebo naopak zřetelně vyjádřit, již rozumí svým vlastním pocitům v dané situaci a současně bere ohled na okolí.(9)

Ve školním věku se značně rozvíjí osvojování sociálních rolí, tj. vzorců chování očekávaných od určitého jedince v určité situaci. Ve škole si dítě zvnitřňuje novou roli žáka. Důležité pro život v dospělosti je však upevnění sexuálních rolí. Z různých rolí si dítě osvojuje i uvědomělejší sebepojetí a sebehodnocení.(9)

1.4.2. Období dospívání

V základním, biologickém smyslu lze období dospívání vymezit jako životní úsek ohraničený na jedné straně prvními známkami pohlavního zrání a znatelnou akcelerací růstu, na druhé straně dovršením plné pohlavní zralosti a dokončením tělesného růstu.(9)

Současně s biologickým zráním probíhá řada významných psychických změn. Můžeme je charakterizovat celkovou emoční labilitou a zároveň nástupem vyspělého způsobu myšlení a dosažením vrcholu jeho rozvoje.(9)

Dochází také k novému sociálnímu zařazení jedince. Objevují se změny v přístupu dospělých k němu a také mění se pojetí vlastní role. Tělesné, psychické a sociální změny v období dospívání probíhají do jisté míry souběžně a navzájem závisle. U mnohých dospívajících existuje ale značný nesoulad mezi těmito změnami, které často souhrnně označujeme jako změny pubertální.(9)

Je to velice důležitá fáze vývoje našeho dítěte, vlastně závěrečná fáze jeho dětství. Rozvíjí se introspekce, dítě objevuje svůj vnitřní svět a zajímá se o vnitřní světy svých nejbližších. Podle sebe soudí druhé.(10)

Mnoho času tráví mladiství tzv. denním sněním, k němuž jim napomáhá jednak nový mohutný příliv fantazie, jednak již zmíněný objev vlastního vnitřního

citového světa, dále jejich nynější rozporné sociální postavení mezi dětstvím a dospělostí a nepochybně i nově probuzená sexualita. Objevili také intimitu a chtějí být sami se svými city. Nyní jde o to, aby získali určitou autonomii a přijali za ni odpovědnost. Znamená to tedy, že tito mladí lidé musejí mít příležitost, kdy se mohou o něco samostatně starat.(10)

Zejména v období dospívání jsou děti vnímavější k projevům zájmu i nezájmu dospělých. Často utíkají z domova do jakékoli party, která poskytne, co jim chybí.(26)

Celé období bývá dále členěno na:

- *Období pubescence* – zhruba od 11 do 15 let, je to fáze prepuberty: začíná prvními známkami pohlavního dospívání a urychlením růstu, končí nástupem menstruace u dívek a první emisí semene u chlapců (u chlapců probíhá fyzický vývoj asi o 1 až 2 roky později než u dívek).(9) Je to doba celé řady dramatických změn, kladoucích značné nároky jak na pubescenta samotného, tak na jeho okolí.(2) Fáze vlastní puberty nastupuje po dokončení prepuberty a trvá do dosažení reprodukční schopnosti.(9)
- *Období adolescence* – zhruba od 15 do 20-22 let, Postupně se dosahuje plné reprodukční zralosti a dokončuje se tělesný růst. Rychle se mění postavení jedince ve společnosti – došlo k přechodu ze základní školy do učebního poměru nebo na studium, začínají častější a hlubší erotické vztahy, mění se zásadně sebepojetí.(9)

1.5. Význam školy

1.5.1. Škola jako prostor pro socializaci

Ve společnosti se zdá, že škola je od společnosti pověřena především předáváním poznatků, vědomostí či dovedností, které jsou užitečné pro život. Ale škola stejně tak slouží jako nástroj sociální integrace.(6) Škola by měla zajistit rozvoj osobnosti člověka, který bude vybaven poznávacími a sociálními způsobilostmi,

mravními a duchovními hodnotami pro osobní a občanský život, výkon povolání nebo pracovní činnosti, získávání informací a učení se v průběhu celého života.(27)

Škola má jako prostor interakce, setkávání a sociálního styku značný vliv na utváření postojů k druhým lidem.(6) Dítě stráví v prostředí školy po dobu devíti let průměrně pět šest hodin denně. Pokud se tu dlouhodobě necítí dobře, nemůže se to na jeho psychickém a sociálním zrání nepromítnout. S problémy, které začaly ve škole se v nejrůznějších podobách a situacích často potýkáme po celý dospělý život.(17)

Když dítě jednou vstoupí do školy, vstoupí tím škola do života rodiny a má tendenci tam setrvat dlouhá léta. Problémy se školáky se dají rozdělit do dvou velkých okruhů – jeden se týká školního prospěchu a druhý společenské situace dítěte ve škole. (10)

1.5.2. Poslání základní školy

Základní škola uvádí dítě mezi autoritou vybavené osobnosti mimo rodinu. Pokud škola podporuje obecné uznání autorit, připravuje dítě na respekt k sociálnímu řádu. V každodenním životě školy se dítě seznamuje s normami skupinového chování a vystupování. Dítě je vedeno k respektu k mínění druhého, i k návyku poslouchat. Škola vybavuje žáky soubory teorií a poznatků, obeznamuje je se základy společenských způsobů jednání, s ohledem k obyčejům a tradicím.(6)

1.5.3. Ochrana a regulace vývoje dětí a mládeže

V civilizované společnosti vždy existuje snaha ochránit mládež od nebezpečných kontaktů s okolím. Dítě se nachází pod sociální kontrolou okolí. Dítě sice hledí na svět spolu s dospělými, dívá se v něm na tytéž věci jako dospělí, ale nevidí je stejně.(6)

Stát převzal značnou část péče o řízenou socializaci a pověřil školu, aby tuto socializaci formou výchovy a vzdělávání mládeže realizovala.(6)

Škola představuje také prostor, v němž by dítě mělo být ochráněno i před nepříznivými psychickými vlivy.(6)

Důraz na psychologickou regulaci vývoje dítěte pak vedl k tomu, že se v řadě zemí od první poloviny 20. století začaly rozvíjet pomocné instituce – pedagogicko-psychologické poradny.(6)

1.5.4. Učitel

Většina učitelů nemá odborné poradenské vzdělání ani poradenskou praxi. Od učitele můžeme očekávat: schopnost identifikovat problém; schopnost poskytnout žákům účinnou radu a pomoc při řešení obtížné situace; schopnost předat v případě potřeby informaci o problému kolegovi, který je v tomto směru vyškolen a může zvážit, jak v této věci navázat spolupráci s rodiči a organizacemi mimo školu.(8)

1.6. Problémy, se kterými se na škole setkáváme

1.6.1. Šikana

Šikanu můžeme definovat jako trvalé agresivní chování jednání jednoho žáka vůči druhému s úmyslem způsobit mu utrpení. Útoky mohou být:

- fyzické (např. bití, pošťuchování)
- slovní (např. nadávky, zesměšňování)
- nepřímé (např. vyloučení ze společnosti, hanlivé posunky)(8)

Je třeba rozlišit jednorázové projevy hrubého a agresivního chování od dlouhodobého a opakovaného týrání, které je jádrem šikany.(8)

Důležitá je záměrnost jednání. Ve skutečných případech šikany si je trýznitel plně vědom úzkostného stavu, který své oběti způsobuje, a radost z tohoto strachu je pravým důvodem, proč se na ni stále zaměřuje.(8) Dětem, které šikanují ostatní, často chybí schopnost empatie.(24)

Psychické týrání způsobené šikanou může vést k horšímu prospěchu, záškoláctví, a v extrémních případech i k sebevraždě.(8)

Každému připadá jasné, že agresivita je spíše výsadou chlapců, kteří mají rádi hry plné násilí a jsou také mnohem častěji než dívky iniciátory trestných činů. Přesto pozorujeme, že agresivita dívek narůstá.(1)

Šikanující agresor bývá většinou fyzicky zdatný, neukázněný, má potřebu se předvádět a dokazovat svou převahu nad ostatními, alespoň v dostupných oblastech.(24)

Šikanovaná oběť je většinou úzkostný, nejistý jedinec s nízkým sebevědomím. Bývá fyzicky slabý a neobratný, někdy obézní. Nemá dobrý sociální status, bývá ostatními hodnocen jako nesympatický a samotář.(24)

Šikanujícími žáky mohou být chlapci i děvčata, častěji však šikanují chlapci, chlapci šikanují své oběti samostatně i ve skupinách, dívky častěji jednají ve skupině, šikanující žáci bývají stejně staří jako jejich oběti, málokdy jsou starší, chlapci častěji šikanují fyzicky, děvčata používají verbální nebo nepřímé způsoby, mezi 8. a 16. rokem šikanujících postupně ubývá.(8)

1.6.1.1. Dlouhodobé důsledky

Oběti časté a dlouhodobé šikany nejsou jen nešťastné, ale mohou se u nich také vyvinout psychické potíže, začnou se vyhýbat škole nebo odmítají do školy vůbec chodit, v učení se zhorší víc, než by se zhoršily jinak, a v extrémních případech mohou být dohnány až k sebevraždě.(8)

1.6.1.2. Co dělat, když se šikana vyskytne

Když se šikana vyskytne je třeba ohlásit případ třídnímu učiteli, řediteli, vychovateli; případ vyšetřit a formulovat písemná prohlášení; pohovořit s obětí a kontaktovat rodiče, vyjádřit poškozenému svou podporu, navrhnout možnost někomu

se svěřit; šikanujícího žáka odpovídajícím způsobem potrestat a kontaktovat rodiče; uvážit konzultaci se školním výchovným poradcem; sledovat účinek opatření.(8)

1.6.2. Záškoláctví a odmítání školy

Pojmem „záškolák“ označujeme žáka, který nemá pro absenci ve škole legální důvod.

(8)

Existuje několik forem záškoláctví:

- Právě záškoláctví - žák se ve škole neukazuje, ale rodiče si myslí, že do školy chodí.
- Záškoláctví s vědomím rodičů - žák do školy nechodí, ale rodiče jsou o tom informováni.
- Záškoláctví s klamáním rodičů - existují žáci, kteří dokážou přesvědčit své rodiče, že je jim špatně, že nemohou jít do školy, i když se ve skutečnosti cítí docela dobře.
- Odmítání školy - patří sem žáci, kterým představa školní docházky činí psychické potíže. Patří sem poruchy pramenící z problémů ve škole, například z pocitu, že učení je moc těžké, strach, že žák bude šikanován, školní fobie nebo deprese.(8)
Problém často začíná neurčitými stížnostmi na školu nebo nechutí vůbec do školy jít, může to skončit úplným odmítáním školy nebo pokračováním docházky pouze na základě domlouvání.(4)

Příčiny záškoláctví:

- Individuální patologie nebo poruchy osobnosti – děti mají nízké sebevědomí, špatné společenské dovednosti, nižší studijní schopnosti, zvláštní vzdělávací potřeby
- Špatné rodinné podmínky nebo hodnotový systém a sociální faktory v komunitě dětí se špatnou docházkou – rodiče podceňují vzdělání, péče je neadekvátní, rodiny žijí v komunitě s vysokou nezaměstnaností a ekonomickou deprivací
- Školní faktory, často vyplývající z osnov nebo z ducha a ze vztahů mezi spolužáky – problémy s konkrétními učiteli, špatné vztahy ve třídě, žáci nesouhlasí se zásadami školy, nezvládají učivo.(8)

1.6.2.1. Co dělat, když se záškoláctví vyskytne

Je třeba projednat otázky docházky s rodiči; mohou pomoci motivační metody snižující zanedbávání docházky, spolupráce s vnějšími organizacemi. O neomluvených absencích by měli být informováni rodiče. Nejúčinnějším opatřením proti záškoláctví je rychlé a konzistentní jednání a včasné informování rodičů ihned po absenci žáka. Škola záškoláctví netoleruje a rodiče ho rovněž nemohou ignorovat.(8)

1.6.2.2. Řešení problému odmítání školy

Je třeba nejprve postihnout problémy ležící v pozadí, neboť právě ty mohou být příčinou úzkosti žáků. Žák by měl být neustále ujišťován, že obavy ze školy jsou neopodstatněné. Rodiče musí zjistit, z jakých důvodů školu odmítá – a musí tyto aspekty odstranit.(8) Učitelé mohou ovlivnit atmosféru školního prostředí. Škola by měla poskytnout dítěti vhodné klidné místo, útočiště, kde dítě může zahájit školní den a kde může pobývat, pokud není ve třídě.(4)

1.6.3. Zneužití

1.6.3.1. Tělesné zneužití

Spadá sem aktuální ublížení na těle či neschopnost takovému ublížení zabránit. Patří sem bití, tahání za vlasy, popálení.(8) Za násilnými činy často bývá skrytý konflikt, nevyřešený problém, příliš dlouho zadržovaný hněv, nespravedlivé jednání nebo velké utrpení.(22)

1.6.3.2. Citové týrání

Patří sem trvalé emocionální týrání, které spočívá v terorizování dítěte neustálou kritikou, nadávkami a jinými druhy ponižování.(14) Psychické týrání bere

dítěti pocit bezpečí, nedovolí mu poznat vlastní cenu, cítit radost z úspěchu a možná mu zabrání prožít spokojený život.(7)

1.6.3.3. Pohlaví zneužití

Pohlavní zneužívání je termín, který může označovat širokou škálu nevhodných forem sexuální aktivity od mazlení až po pohlavní styk, přičemž asi v 5% incidentů dochází ke skutečnému pohlavnímu styku.(4)

1.6.3.4. Zanedbávání

Jde o opomíjení významných potřeb dítěte, případně opouštění dětí.(14) Může zahrnovat hladovění, nedostatek základní hygieny, pravidelné domácí násilí apod.(8)

1.6.3.5. Zneužití od učitelů

Někteří zneuživatelé pracují v místech, kde mají možnost důvěrného styku s dětmi, ať už jako učitelé, pracovníci center mládeže nebo duchovní. Jedinci, kteří svým chováním ohrožují bezpečnost a blaho žáků, poruší-li hrubě mravní zásady nebo dávají nevhodný příklad ostatním žákům, mohou být odvoláni z učitelského povolání.(8)

1.6.3.6. Důsledky trvalého zneužívání

Trvalé zneužívání mívá obvykle za následek vážnou psychickou újmu, těžké ublížení na těle, sebepoškozování a útoky z domova. Trvalé sexuální zneužívání má zásadní dopad na vývoj osobní identity dítěte.(8) Fyzicky zneužívané malé děti mají mnohem větší sklon k zlostinému chování než jejich vrstevníci a při neúspěchu při plnění úkolů či při hře jsou snadno frustrovány. Zneužitá děti se mohou stát v dospělosti těmi, kdo sami zneužívají.(4)

1.6.4. Zármutek

Smrt milovaného člověka patří k jedné z nejbolestivějších zkušeností, která může člověka potkat. Lidé, kteří takovou ztrátu prožívají, většinou žal za nějaký čas překonají a se ztrátou se smíří. Někdy však má zármutek dlouhodobý dopad na jejich chování.(8)

Vidíme, že vůči odchodu někoho blízkého z kruhu rodiny pracují naše psychické obranné mechanismy. Snažíme se něčemu takovému vyhnout nebo to aspoň odsunout kamsi mimo hlavní směr své pozornosti.(11)

Dnes dochází neblahou zásluhou televize, filmu a dalších sdělovacích prostředků k jakési inflaci smrti – ovšem ve zcela zvláštní, nerealistické, zkreslené podobě. Smrt se nám předvádí jako podívaná, nikoliv jako prožitek ztráty.(11)

Způsoby reakcí se u jednotlivých dětí velmi liší. Dítě reaguje v závislosti na svém věku, náhlosti úmrtí, typu vztahu se zemřelou osobou i s žijícími příbuznými. Typický je počáteční směs šoku, zloby a nedůvěry, postupně následují pocity zármutku, lítosti, zoufalství. Intenzita a době trvání žalu bude záviset na různých okolnostech.(8)

Škola by měla vyjádřit soustrast rodině, informovat o události kolegy a společně s rodinou připravit návrat žáka do školy.(8)

1.6.5. Rozvod rodičů

Rozvod není v našich zemích ojedinělým jevem, počet rozvádějících se rodin se drží na vysoké úrovni. Je to období naplněné stresem a frustrací důležitých lidských potřeb. Je to období, jehož důsledky mohou ovlivňovat účastníky rozvodu po celý další život.(11)

Větší dítě obvykle prožívá pocity viny za rozvod. Dítě potřebuje a chce mít u sebe oba rodiče.(14)

Ve škole se samozřejmě setkáváme i s dalšími problémy, mezi které patří např. hyperaktivita dítěte, strach a úzkost, stres, kriminalita, závislost na návykových látkách, poruchy příjmu potravy, deprese a mnoho dalšího.(8)

1.7. Základní možnosti pomoci

Velká část dětí je schopna své problémy vyřešit i bez zásahu terapeuta, u dětí existuje vysoká četnost spontánní úzdravy. Zdá se, že schopnost dítěte zvládnout svůj problém závisí na mnoha faktorech, včetně věku a pohlaví, a na individuálních rozdílech.(18)

Kritéria pro volbu optimálního způsobu uspořádání terapie musí vycházet z cíle terapie, z příčiny současného problému a z vývojového stadia dítěte.(18)

Terapie může mít formu poradenství pro rodiče – buď individuální, nebo ve skupině; poradenství zaměřeného na školní prostředí dítěte; může se jednat o léčení dítěte v jeho přirozeném prostředí nebo o přímou léčbu dítěte formou individuální terapie nebo terapie v malé skupině.(18)

1.7.1. Kognitivně-behaviorální terapie

Základním cílem kognitivně-behaviorální terapie s dětmi je dosažení generalizace získaných schopností. Aby se potřebné úmyslné chování stalo součástí chování dítěte, je třeba generalizaci podporovat konkrétními kroky. Dítě je třeba povzbuzovat, aby své nové dovednosti uplatňovalo v co největším rozsahu v různých situacích.(18)

1.7.2. Poradenství

Přirozeným, účinným a běžným způsobem, jak se s problémy vypořádat, je rozhovor s jinými osobami, ve kterém můžeme sdělit své těžkosti druhému a dostane se nám rady, jak obtížnou situaci správně řešit.(4)

Kdyby si dítě přálo probrat s učitelem nějaký problém vztahující se ke škole, jako je třeba nespravedlivý postup některého učitele, krádež školního majetku nebo podvádění při zkoušce, nemusí si být jisto, zda učitel nebude pokládat za správné oznámit to výše.(5)

Jedním způsobem, jak se tomuto problému vyhnout je zaměstnávat člena sboru, který má pouze poradenské úkoly a který neplní vyučovací nebo kázeňskou funkci.(5)

Prvním úkolem poradce je prostě povzbuzovat dítě, aby mluvil, a naslouchat mu v atmosféře důvěry a sympatie.(5)

Bezprostředním cílem poradenství je pomoci dětem začlenit jejich problém do patřičných souvislostí a rozpoznat a pochopit důležité proměnné, které jsou s ním spojeny.(5)

Rodinná terapie je založena na poznání, že máme-li dítě s problémem, obvykle také máme rodinu s problémem. Rodinný terapeut se setkává s celou jádrovou rodinou najednou a podněcuje ji, aby vyjevila problémy a způsoby chování, které v ní vyvolávají napětí a následně možná i potíže dítěte.(5)

1.7.3. Terapie hrou

Hra je prostředkem, kterým dítě dosahuje poznání světa. Když je postaveno před problém nebo těžko pochopitelnou situaci, pak je přirozenou reakcí dítěte ji zakomponovat do hry a pravidelným opakováním se dostaví objasnění a pochopení, které je dítě schopno přijmout.(4)

1.7.4. Skupinová terapie

Skupinová terapie se využívá například u dětí, které byly zneužívány, protože zmenšuje pocit izolace.(5)

2. Cíl práce a hypotézy

2.1. Cíl práce

Cílem práce je zmapovat potřebnost role sociálního pracovníka na základních školách z pohledu žáků a učitelů.

2.2. Hypotézy

Hypotéza 1: Činnosti sociálního pracovníka jsou z pohledu žáků potřebné.

Hypotéza 2: Činnosti sociálního pracovníka jsou z pohledu učitelů potřebné.

Hypotéza 3: Navržené činnosti sociálního pracovníka usnadní učitelům práci s dětmi a jejich rodinami.

3. Metodika

3.1. Použitá metoda

Ve své bakalářské práci jsem pro účely výzkumu použila metodu kvantitativního výzkumu formou dotazování. Jako techniku sběru dat jsem zvolila dotazník a řízený rozhovor. Dotazníky byly určeny pro učitele základních škol a pro žáky 3. – 9. třídy základních škol. Řízený rozhovor byl určen pro žáky 1. a 2. tříd. O dotaznících i řízených rozhovorech jsem informovala ředitele škol. Dotazníky byly anonymní. Respondenty jsem informovala o jaký výzkum se jedná a vysvětlila jsem jim, jak mají postupovat při vyplňování otázek.

Dotazník pro učitele (viz příloha 1) se skládal z 19 otázek, z toho bylo 15 otázek uzavřených, 2 otevřené a 2 polootevřené. První dvě otázky byly identifikační, zjišťovaly pohlaví a jak dlouho dotyčný pracuje jako pedagog s dětmi a mládeží. Dotazník pro žáky 3. – 9. tříd (viz příloha 2) se skládal ze 16 otázek, z toho bylo 10 otázek uzavřených, 2 otevřené a 4 polootevřené. První dvě otázky zjišťovaly věk a pohlaví žáka. Zbylé otázky sloužily k potvrzení či vyvrácení jednotlivých hypotéz. V řízeném rozhovoru pro žáky 1. a 2. tříd byly použity stejné otázky jako v dotazníku pro žáky 3. – 9. tříd, jen jim byly jednotlivé otázky podrobněji vysvětlovány.

3.2. Charakteristika souboru

Pro výzkum v této bakalářské práci jsem zvolila jako výzkumný soubor žáky a učitele základních škol v Jihočeském kraji. Se spoluprací souhlasily 2 školy. Byla to Základní škola Lišov a Základní škola Kubatova v Českých Budějovicích.

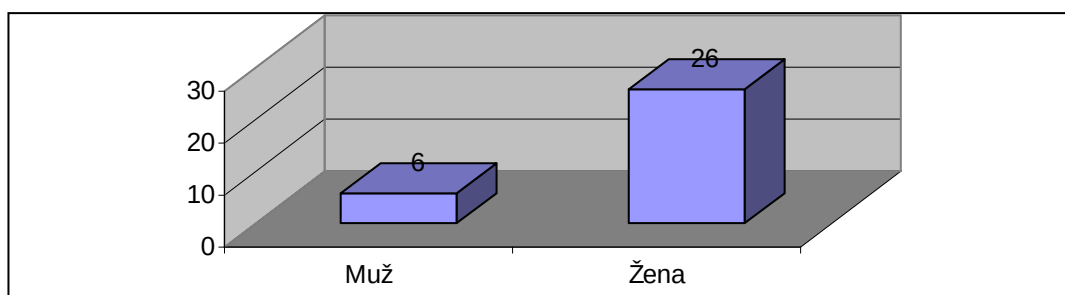
Do škol jsem rozdala 230 dotazníků pro žáky, z tohoto počtu se vrátilo 207 vyplněných dotazníků (90%). Učitelům jsem rozdala 35 dotazníků, z tohoto počtu se vrátilo 32 vyplněných dotazníků (91%). Řízených rozhovorů mi bylo poskytnuto 30.

4. Výsledky

4.1. Vyhodnocení dotazníků pro učitele

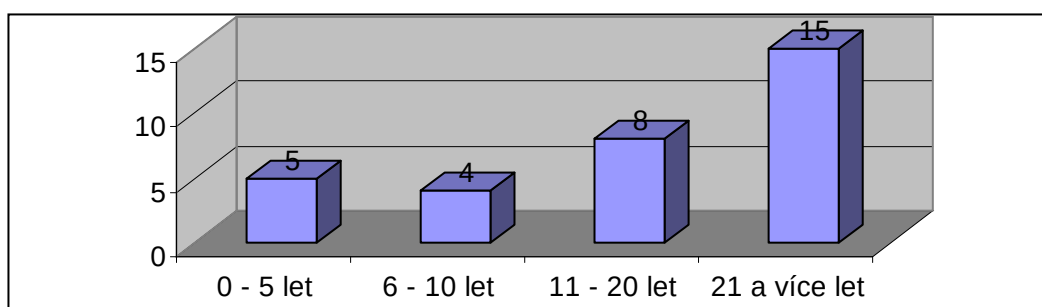
Zdrojem všech grafů je vlastní výzkum.

Graf 1: Pohlaví

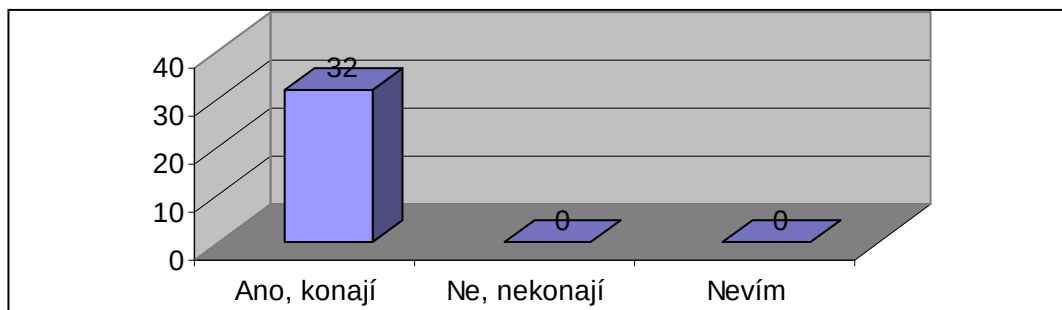
Z celkového počtu 32 učitelů je 6 (18%) mužů a 26 (82%) žen.

Graf 2: Jak dlouho pracují v profesi pedagoga s dětmi a mládeží

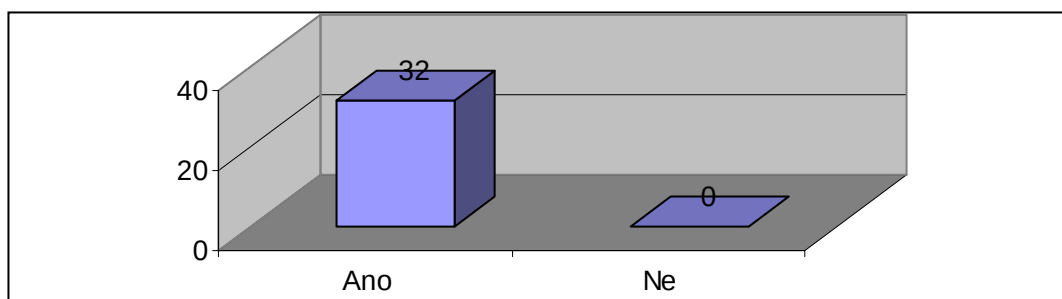
Celkem 5 (16%) pedagogů pracuje v profesi pedagoga s dětmi a mládeží 0 – 5 let. Čtyři (13%) pedagogové pracují v profesi 6 – 10 let. Osm (25%) pedagogů pracuje v profesi 11 – 20 let a 15 (46%) pedagogů pracuje v profesi 21 a více let.

Graf 3: Zda se ve škole konají programy zaměřené na sociálně patologické jevy

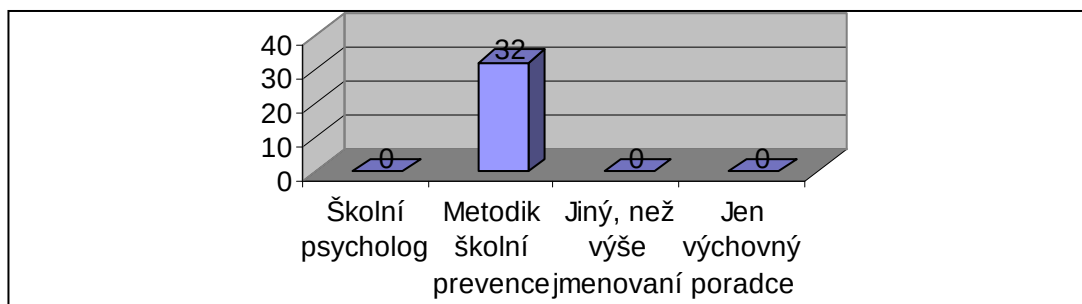
Všech 32 (100%) pedagogů se shodlo na tom, že se ve škole konají programy zaměřené na sociálně patologické jevy.

Graf 4: Zda je výchovný poradce ve škole zároveň učitelem

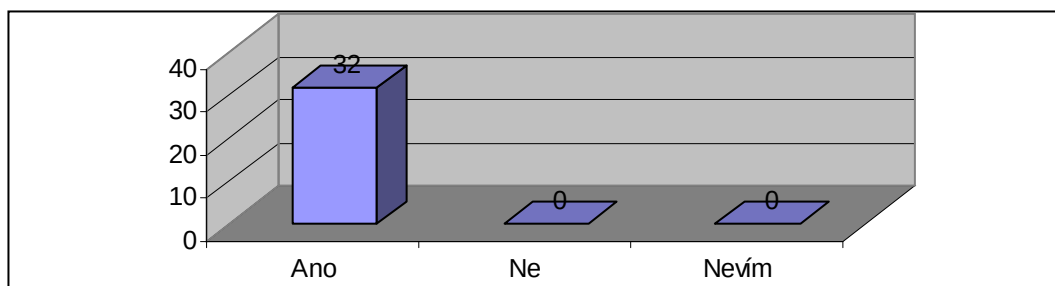
Všech 32 (100%) pedagogů uvádí, že výchovný poradce ve škole je zároveň učitelem.

Graf 5: Zda je ve škole jiný odborník, který by se zaměřoval na problémy žáků a jejich rodin

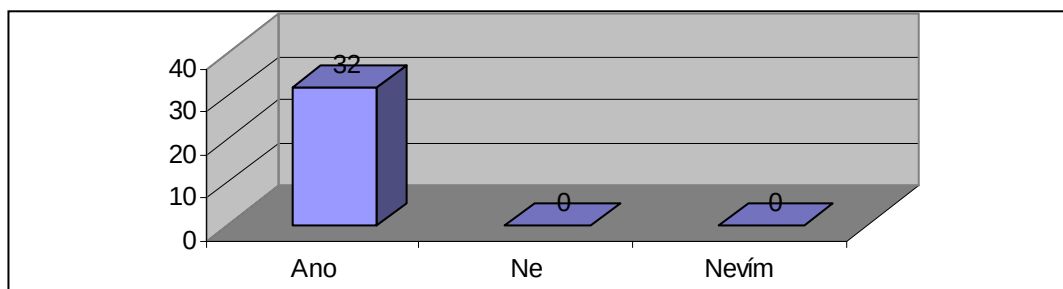
Všech 32 (100%) pedagogů uvádí, že ve škole pracuje i metodik školní prevence.

Graf 6: Zda škola spolupracuje s rodiči problémových žáků

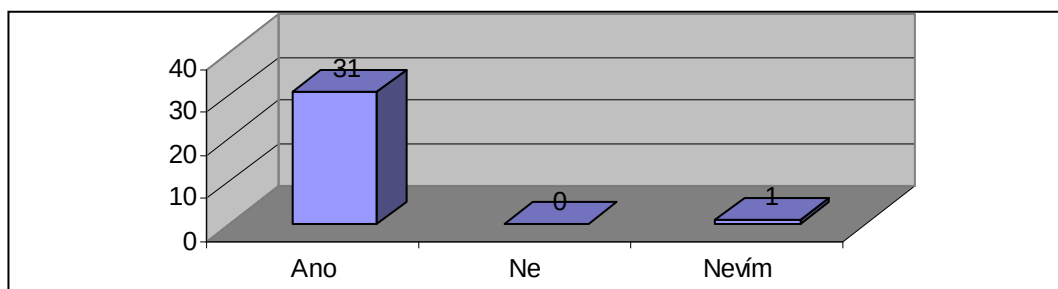
Všech 32 (100%) pedagogů uvádí, že škola spolupracuje s rodiči problémových žáků.

Graf 7: Zda škola dokáže zprostředkovat kontakty na jiné organizace, které by mohly žákům a jejich rodinám pomoci

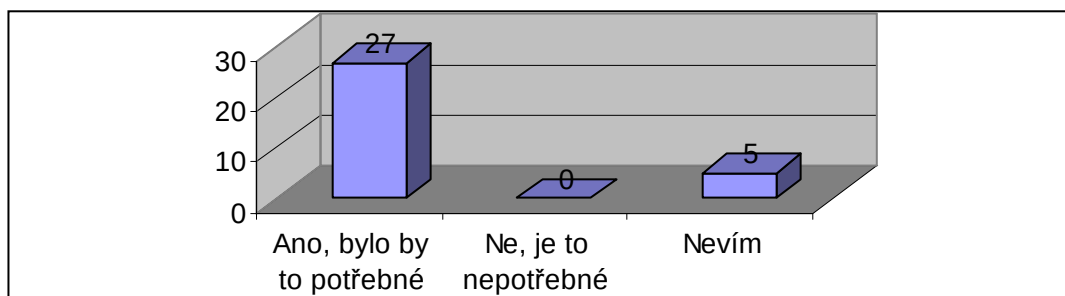
Všech 32 (100%) pedagogů uvedlo, že škola dokáže zprostředkovat kontakty na jiné organizace, které by mohly žákům a jejich rodinám pomoci.

Graf 8: Zda škola dokáže podat informace o těchto organizacích

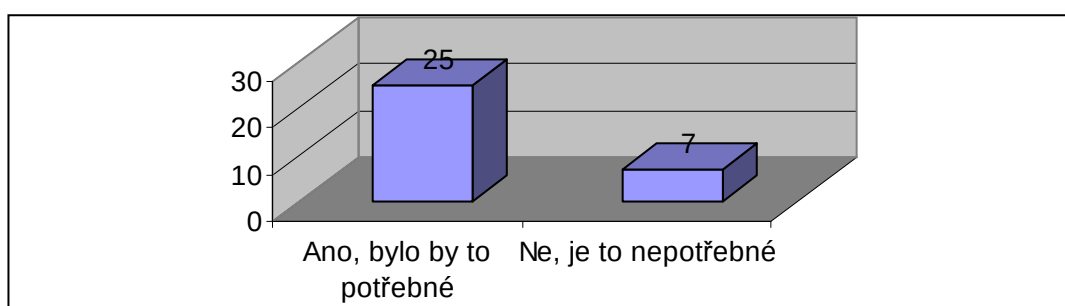
Celkem 31 (97%) pedagogů uvádí, že škola dokáže podat informace o těchto informacích. Jeden (3%) pedagog neví zda škola dokáže podat informace o těchto organizacích.

Graf 9: Zda by pedagogové uvítali odborného pracovníka, který by řešil s žáky jejich problémy, ale nebyl by učitelem školy

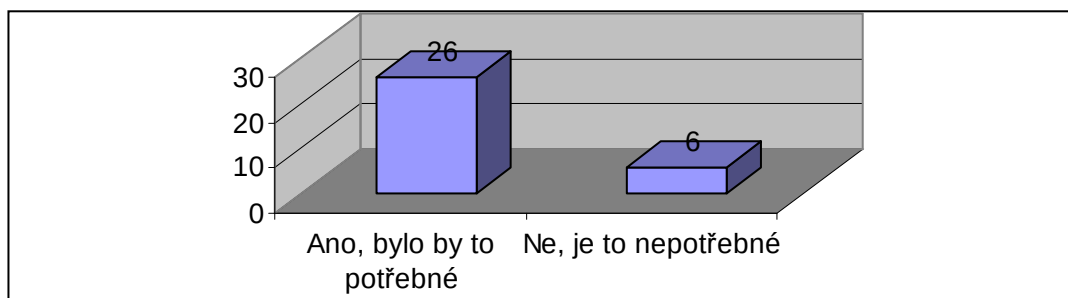
Celkem 27 (84%) pedagogů uvádí, že by uvítali odborného pracovníka, který by řešil s žáky jejich problémy, ale nebyl by učitelem školy. Pět (16%) pedagogů neví zda by bylo potřeba, aby na škole pracoval odborný pracovník, který by řešil s žáky jejich problémy, ale nebyl by učitelem školy.

Graf 10: Zda by ve škole uvítali odborného pracovníka, který by řešil problémy se šikanou

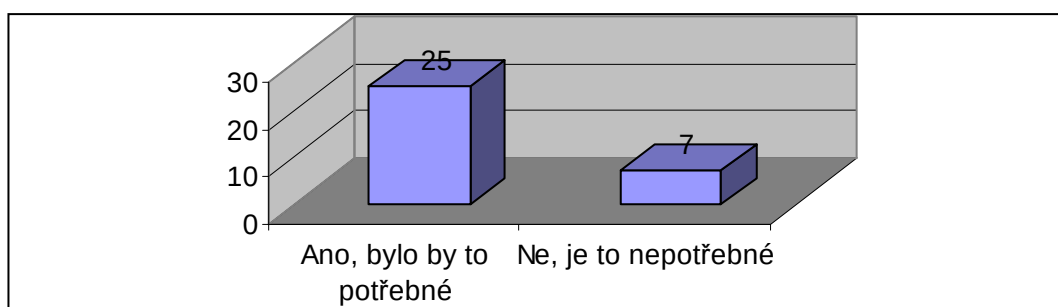
Celkem 25 (78%) pedagogů by ve škole uvítalo odborného pracovníka, který by řešil problémy se šikanou. Podle 7 (22%) pedagogů není potřeba, aby ve škole pracoval tento odborný pracovník.

Graf 11: Zda by ve škole uvítali odborného pracovníka, který by řešil problémy s drogami a jinými návykovými látkami

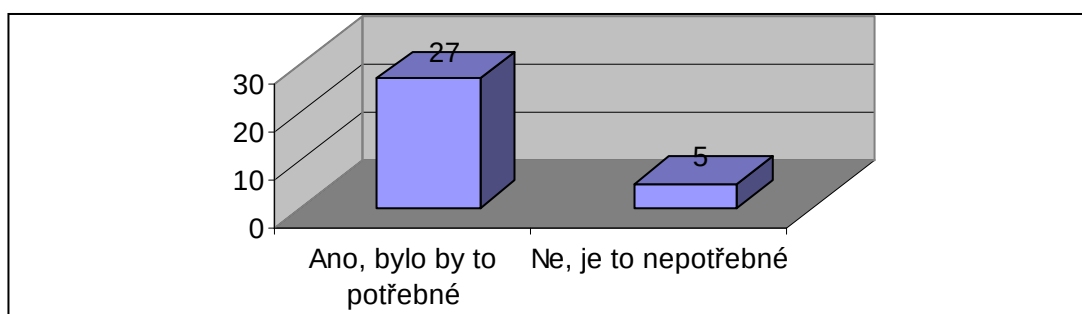
Celkem 26 (81%) pedagogů by ve škole uvítalo odborného pracovníka, který by řešil problémy s návykovými látkami. Podle 6 (18%) pedagogů tento odborný pracovník ve škole není potřeba.

Graf 12: Zda by ve škole uvítali odborného pracovníka, který by řešil problémy s žáky, kteří se dopustili trestné činnosti

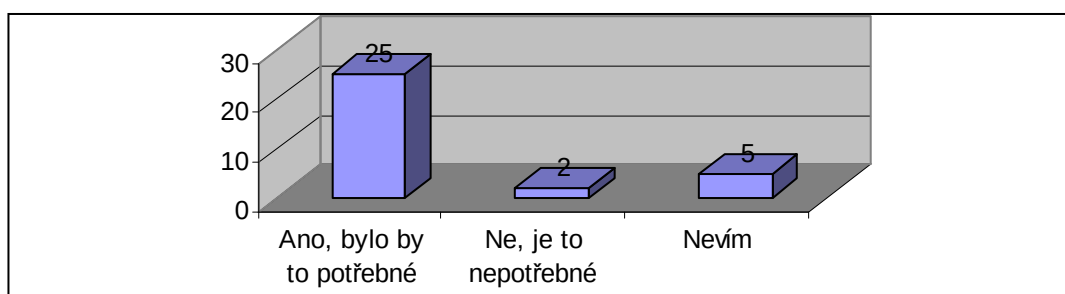
Celkem 25 (78%) pedagogů by uvítalo odborného pracovníka, který by řešil problémy s žáky, kteří se dopustili trestné činnosti. Podle 7 (22%) pedagogů tento pracovník není potřeba.

Graf 13: Zda by ve škole uvítali odborného pracovníka, který by se zabýval problémy v rodině žáků

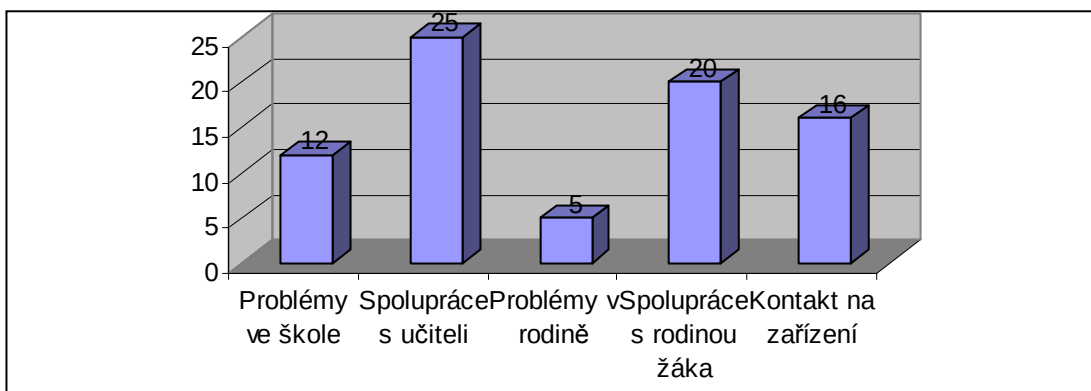
Celkem 27 (84%) pedagogů by ve škole uvítalo odborného pracovníka, který by se zabýval problémy v rodině žáků. Podle 5 (16%) pedagogů tento pracovník není potřeba.

Graf 14: Zda by měl tento pracovník aktivně vyhledávat žáky ohrožené sociálně patologickými jevy

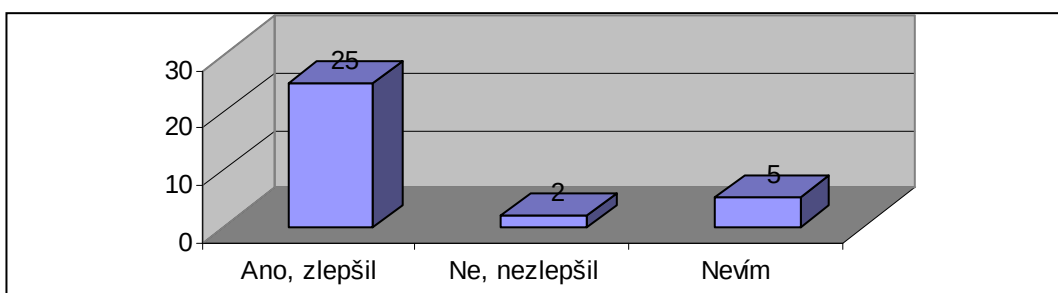
Celkem 25 (78%) pedagogů si myslí, že by tento pracovník měl aktivně vyhledávat žáky ohrožené sociálně patologickými jevy. Podle 2 (6%) pedagogů není třeba, aby tento pracovník aktivně vyhledával žáky ohrožené sociálně patologickými jevy. Pět (16%) pedagogů neví, zda by tento pracovník měl žáky vyhledávat.

Graf 15: Čím by se podle pedagogů měl tento odborný pracovník dále zabývat

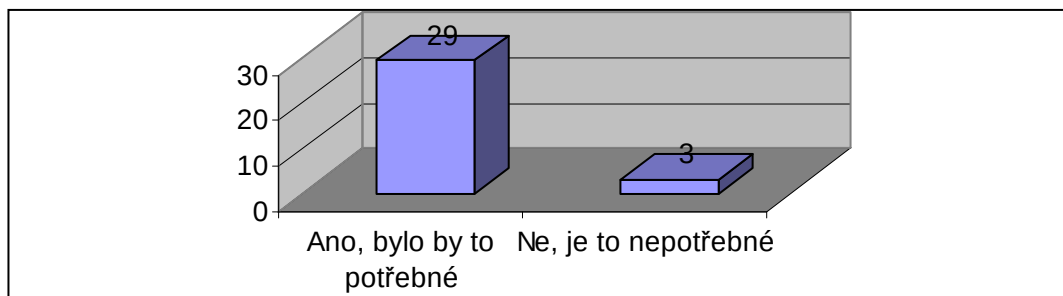
Celkem 12 (15%) pedagogů si myslí, že by tento odborný pracovník měl řešit problémy ve škole. Podle 25 (32%) pedagogů by měl tento pracovník spolupracovat s učiteli v případě problémů s žáky. Podle 5 (6%) pedagogů by měl tento pracovník řešit problémy v rodině. Podle 20 (26%) pedagogů by měl tento pracovník spolupracovat s rodinou žáka. Podle 16 (21%) pedagogů by měl tento pracovník umožnit kontakt a informace o zařízeních, která by žákovi a rodině mohla pomoci.

Graf 16: Zda by tento pracovník zlepšil vztah mezi rodinou a školou

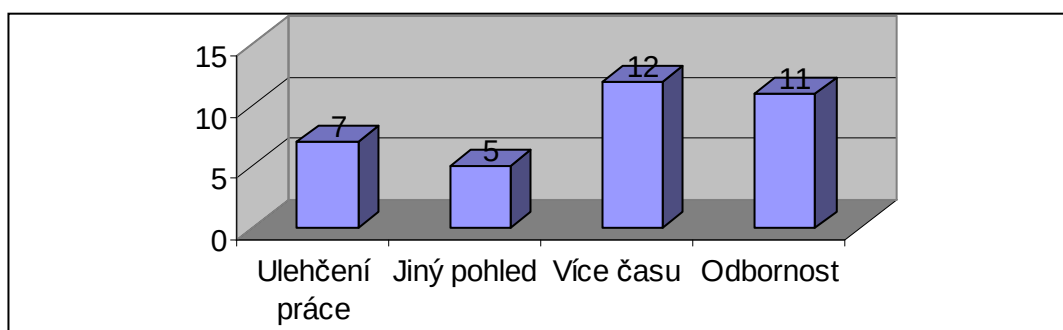
Celkem 25 (78%) pedagogů si myslí, že by tento pracovník zlepšil vztah mezi rodinou a školou. Podle 2 (6%) pedagogů tento pracovník vztah mezi rodinou a školou nezlepší. Pět (16%) pedagogů neví, zda tento pracovník zlepší vztah mezi rodinou a školou.

Graf 17: Zda by bylo dobré mít na škole pracovníka, který by zajišťoval spolupráci s organizacemi

Celkem 29 (91%) pedagogů si myslí, že by bylo dobré mít na škole pracovníka, který by zajišťoval spolupráci s organizacemi. Podle 3 (9%) pedagogů tento pracovník není potřeba.

Graf 18: V čem by tento pracovník usnadnil práci učitelům

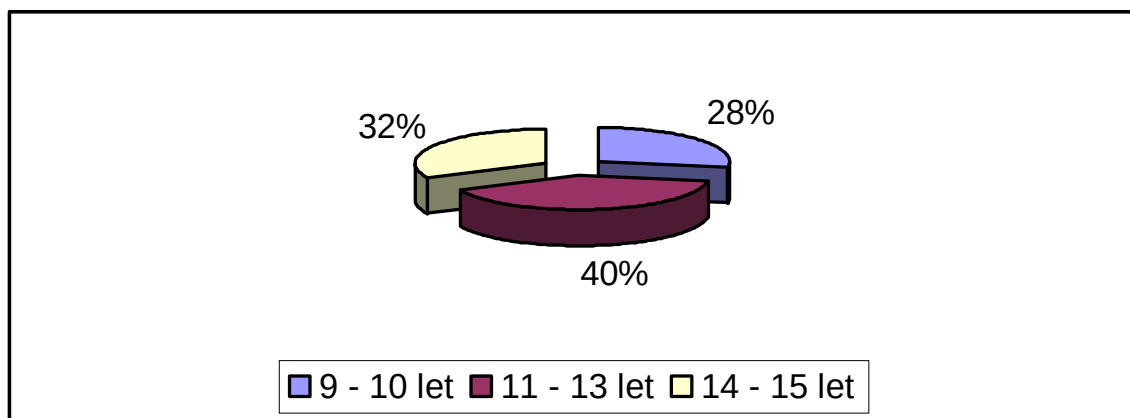

Celkem 7 (20%) pedagogů si myslí, že tento pracovník by usnadnil práci učitelům (mohli by se pak plně věnovat vzdělávací činnosti). Podle 5 (14%) pedagogů má tento pracovník jiný pohled na problém. Podle 12 (34%) má tento pracovník více času. Podle 11 (32%) má tento pracovník vyšší odbornost na řešení problémů.

4.2. Vyhodnocení dotazníků pro žáky

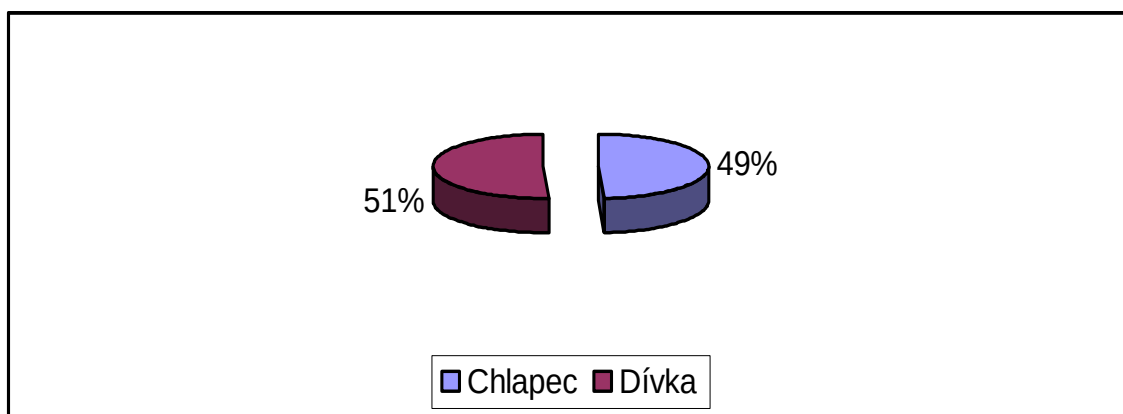
Zdrojem všech grafů je vlastní výzkum.

Graf 1: Věk žáků

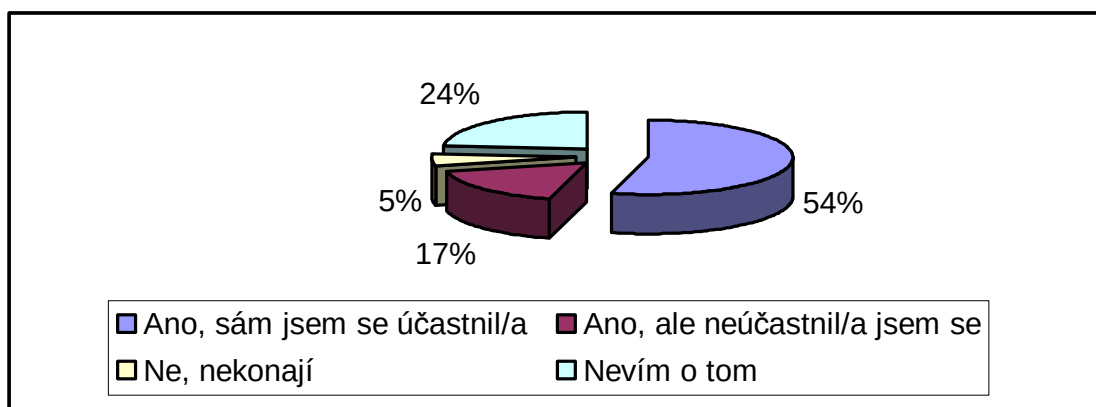
Z celkového počtu 207 žáků bylo 57 (28%) žáků ve věku 9 – 10 let, 84 (40%) žáků ve věku 11 – 13 let a 66 (32%) žáků ve věku 14 – 15 let.

Graf 2: Pohlaví žáků

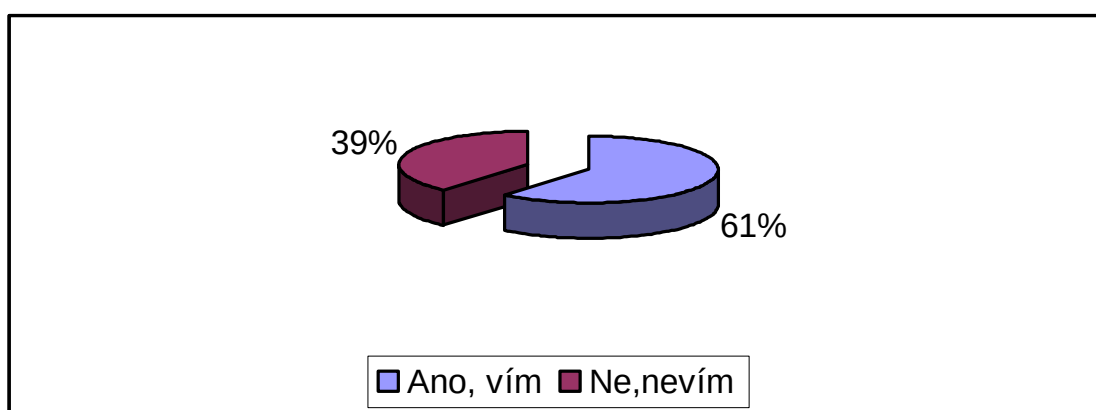
Z celkového počtu 207 žáků bylo 102 (49%) chlapců a 105 (51%) dívek.

Graf 3: Zda se ve škole konají programy zaměřené na užívání návykových látek, šikanu, násilí ve školách a jiné

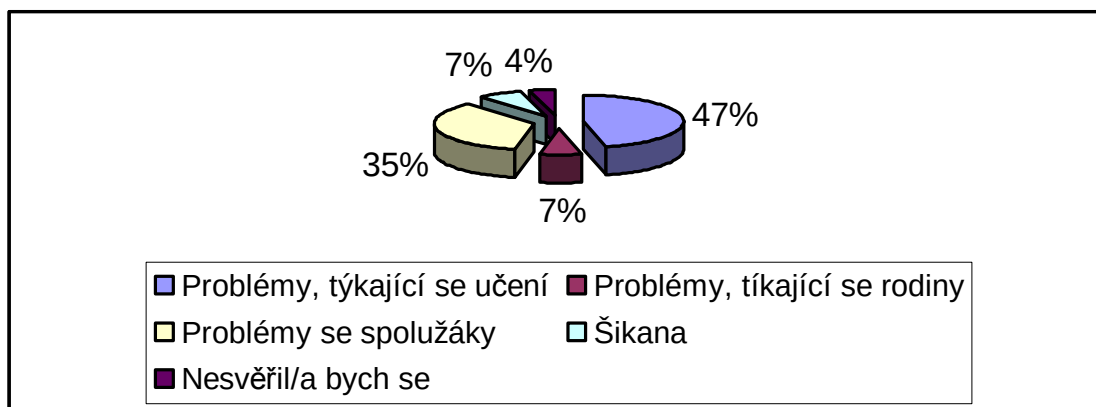
Celkem 112 (54%) žáků uvádí, že se na škole programy konají a oni se jich účastnili. Celkem 35 (17%) žáků ví o tom, že se programy konají, ale neúčastnili se jich. Podle 11 (5%) žáků se na škole takové programy nekonají a 49 (24%) žáků neví.

Graf 4: Zda žáci vědí, kdo ve škole vykonává funkci výchovného poradce

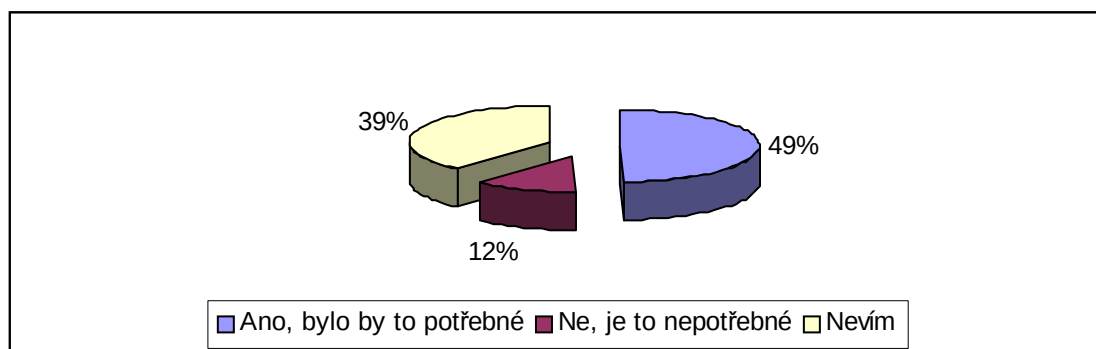
Celkem 127 (61%) žáků zná jméno výchovného poradce na škole. Celkem 80 (39%) žáků neví, kdo vykonává funkci výchovného poradce, z tohoto počtu bylo 48 (60%) žáků ve věku 9 – 10 let.

Graf 5: Problémy, se kterými by se žáci svěřili svému učiteli

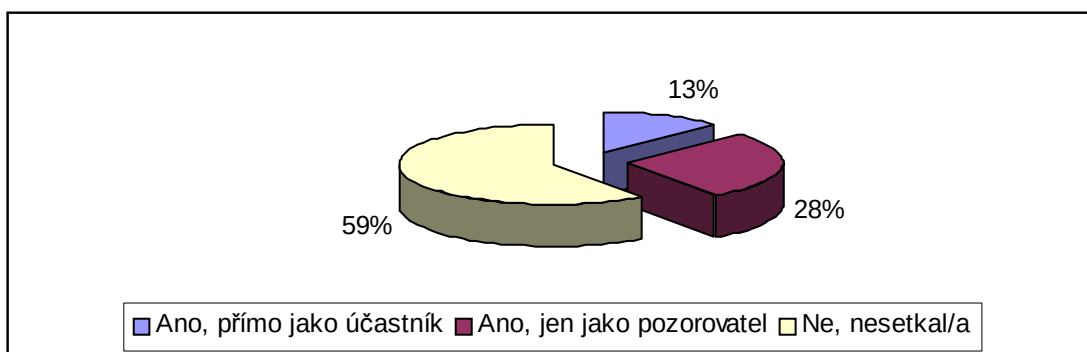
Celkem 146 (47%) žáků uvedlo, že by se svému učiteli svěřili s problémy, které se týkají učení. Celkem 21 (7%) žáků by se svěřilo s problémy, které se týkají rodiny. Celkem 111 (35%) žáků by se svěřilo s problémy se spolužáky. Celkem 23 (7%) žáků by svěřilo o šikaně a 13 (4%) žáků by se svému učiteli nikdy nesvěřilo.

Graf 6: Zda by žáci uvítali ve škole odborného pracovníka, který by řešil jejich problémy, ale nebyl by učitelem školy

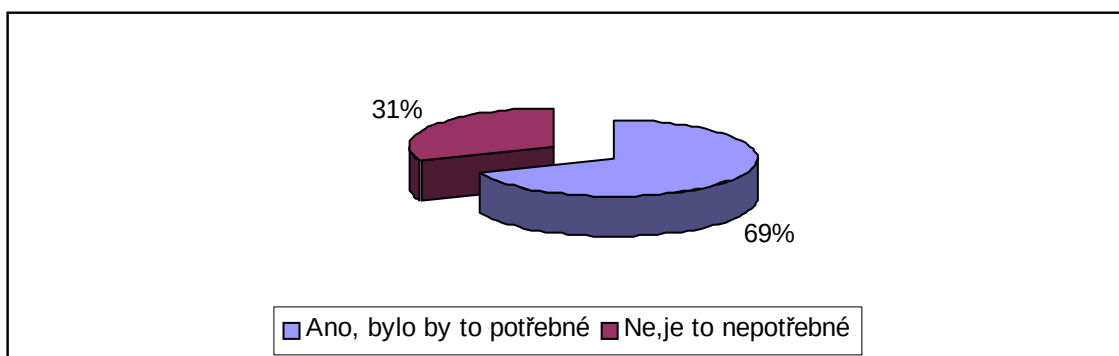
Celkem 108 (49%) žáků uvedlo, že by ve škole uvítali odborného pracovníka, který by řešil jejich problémy, ale nebyl by učitelem školy. 26 (12%) žáků by si odborného pracovníka nepřáli a 84 (39%) žáků neví, zda by takového pracovníka chtěli nebo ne.

Graf 7: Zda se žáci někdy setkali ve škole se šikanou

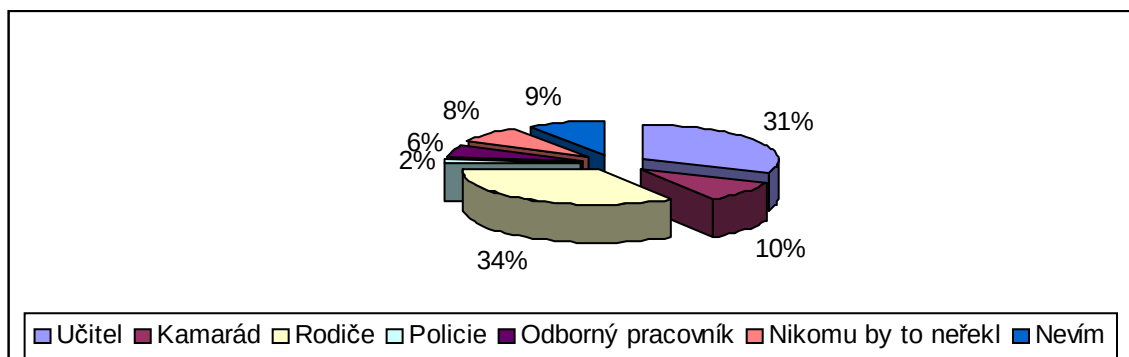
Celkem 26 (13%) žáků uvedlo, že se se šikanou ve škole setkali. Celkem 58 (28%) žáků se šikanou setkala jen jako pozorovatelé a 123 (59%) žáků se ve škole se šikanou nesetkalo.

Graf 8: Zda by žáci ve škole uvítali odborného pracovníka, který by řešil problémy týkající se šikany

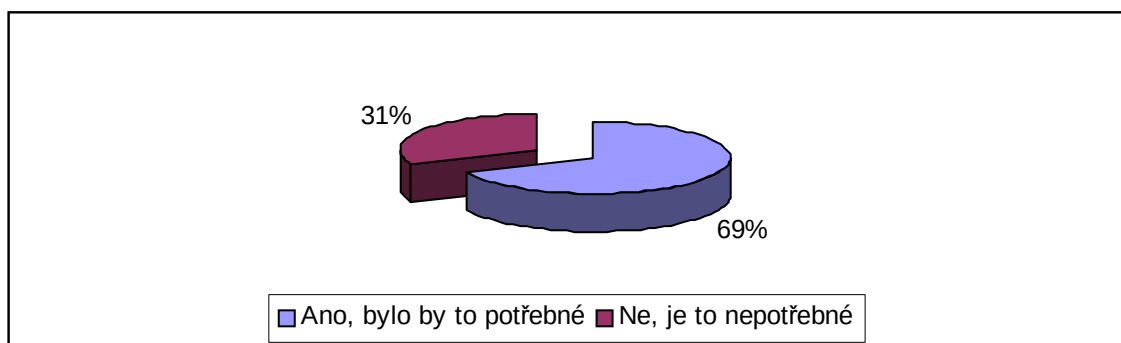
Celkem 142 (69%) žáků by ve škole uvítalo odborného pracovníka, který by řešil problémy týkající se šikany. Podle 65 (31%) žáků tento odborný pracovník ve škole není potřeba.

Graf 9: Na koho by se žák obrátil, kdyby jeho kamarád měl problémy s návykovými látkami

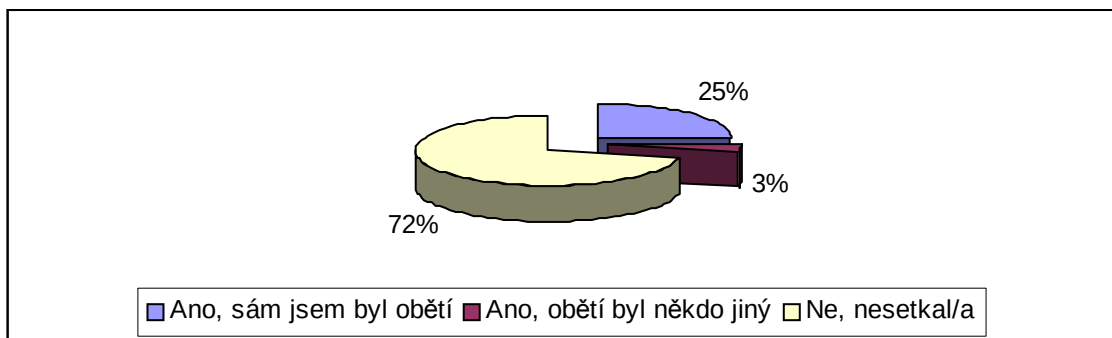
Celkem 81 (31%) žáků by se svěřilo svému učiteli s tím, že jeho kamarád má problémy s drogami. Celkem 27 (10%) žáků by se svěřilo svému kamarádovi. Celkem 70 (34%) žáků by se svěřilo rodičům, 4 (2%) žáci by se svěřili policii, 15 (6%) žáků by se svěřilo odbornému pracovníkovi. Celkem 22 (8%) žáků by to nikomu neřeklo a 24 (9%) žáků neví, komu by svěřili.

Graf 10: Zda by žáci ve škole uvítali odborného pracovníka, který by řešil problémy s návykovými látkami

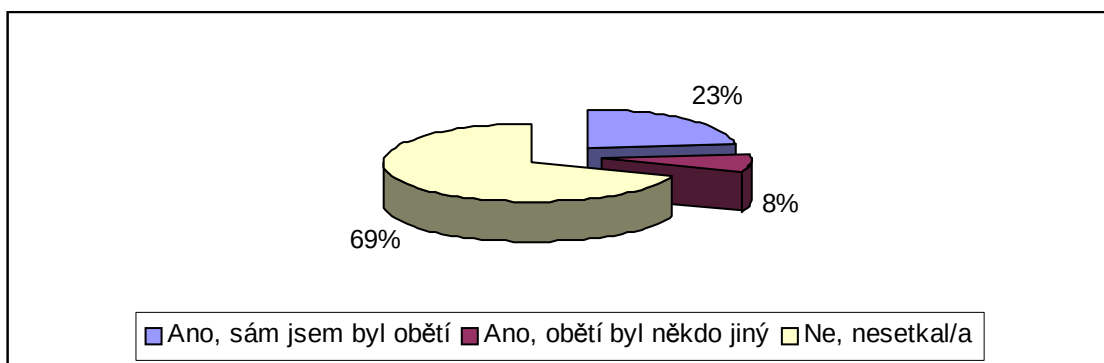
Celkem 149 (69%) žáků by ve škole uvítalo odborného pracovníka, který by řešil problémy s návykovými látkami. Podle 68 (31%) žáků tento pracovník není potřeba.

Graf 11: Zda se žáci setkali ve své rodině s bitím

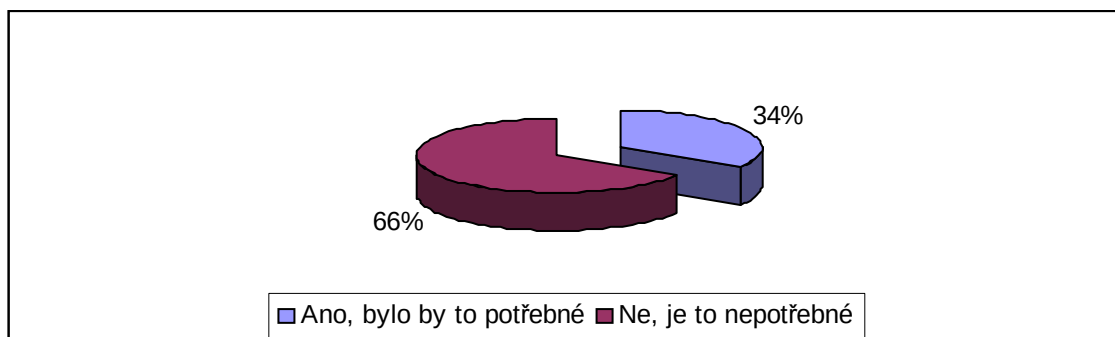
Celkem 56 (25%) žáků se ve své rodině setkala s bitím přímo jako oběť. Sedm (3%) žáků se setkala v rodině s bitím, ale obětí byl někdo jiný a 162 (72%) žáků se ve své rodině s bitím nesetkala.

Graf 12: Zda se žáci setkali ve své rodině s nadávkami a zesměšňováním

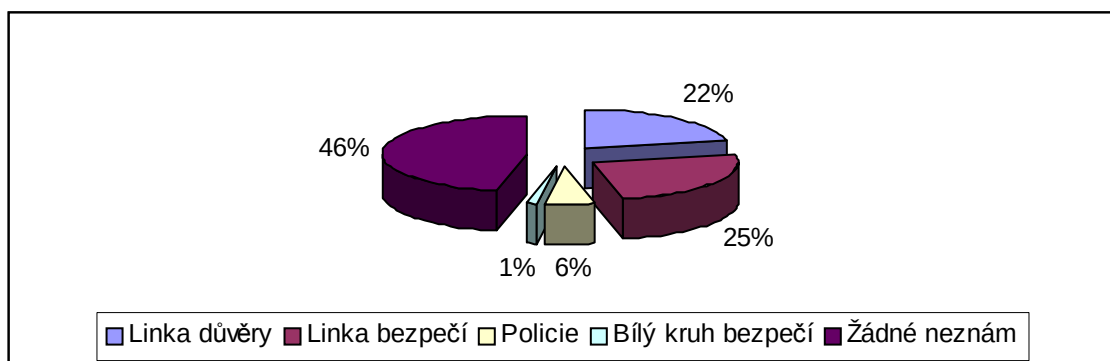
Celkem 47 (23%) žáků se ve své rodině setkala s nadávkami a zesměšňováním sami jako oběti. Celkem 16 (8%) žáků se ve své rodině setkala s nadávkami a zesměšňováním, ale obětí byl někdo jiný a 144 (69%) žáků se ve své rodině s nadávkami a zesměšňováním nikdy nesetkala.

Graf 13: Zda by žáci ve škole uvítali odborného pracovníka, který by s nimi mohl tyto rodinné problémy řešit

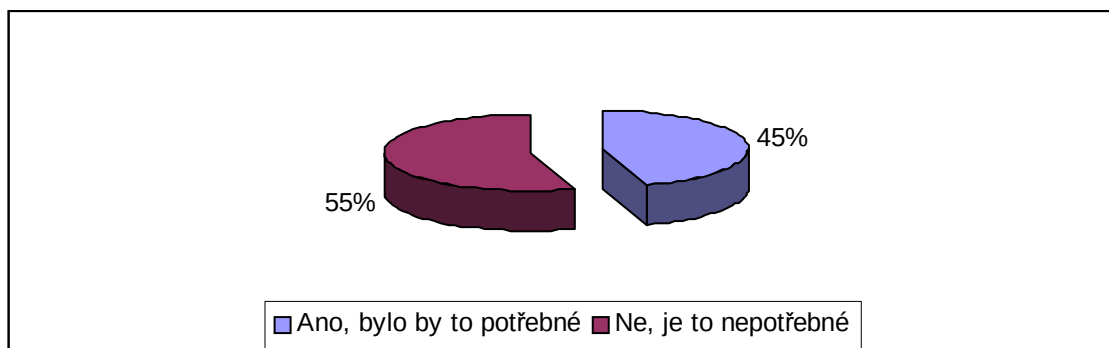
Celkem 70 (34%) žáků by ve škole uvítalo odborného pracovníka, který by s nimi mohl tyto rodinné řešit. Podle 137 (66%) žáků tento pracovník není potřeba.

Graf 14: Zda žáci znají nějaké organizace, na které by se mohli obrátit se svými problémy

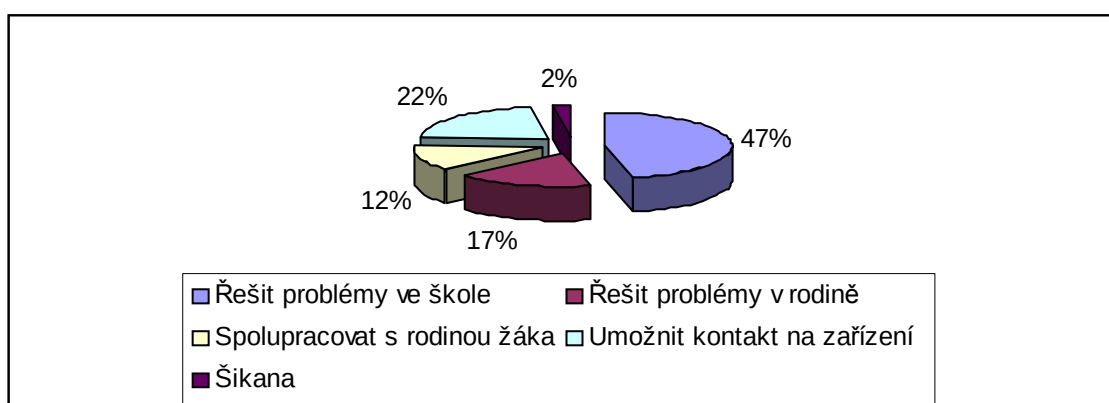
Celkem 47 (22%) žáků uvedlo jako organizaci, na kterou by se mohli obrátit se svými problémy Linku důvěry a 54 (25%) žáků uvedlo Linku bezpečí, 12 (6%) žáků uvedlo policii, 2 (1%) žáci uvedli Bílý kruh bezpečí. Celkem 101 (46%) žáků nezná žádnou organizaci, na kterou by se mohli obrátit se svými problémy.

Graf 15: Zda by žáci uvítali odborného pracovníka, který by zajišťoval spolupráci s takovými organizacemi

Celkem 93 (45%) žáků by ve škole uvítalo odborného pracovníka, který by zajišťoval spolupráci s organizacemi. Podle 114 (55%) žáků tento pracovník není potřeba.

Graf 16: Čím by se podle žáků měl tento pracovník dále zabývat

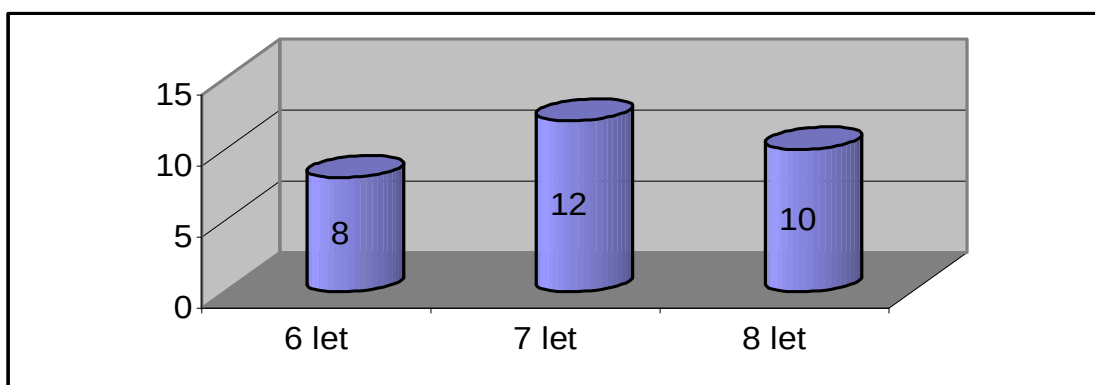

Podle 149 (47%) žáků by se tento pracovník měl dále zabývat problémy ve škole. Podle 56 (17%) žáků by měl tento pracovník řešit problémy v rodině. Podle 39 (12%) žáků by měl spolupracovat s rodinou žáka. Podle 71 (22%) žáků by měl pracovník umožnit kontakt a informace o zařízeních, která by žákovi a rodině mohla pomoci. Podle 7 (2%) žáků by se měl zabývat šikanou.

4.3. Vyhodnocení řízených rozhovorů

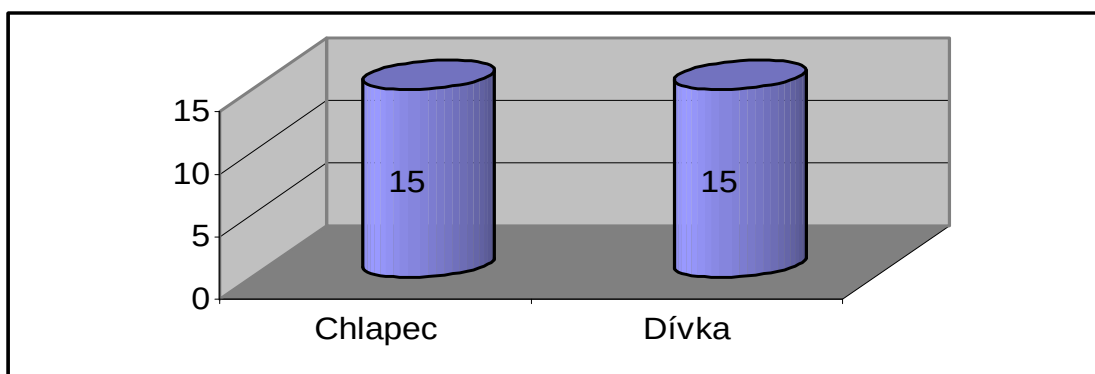
Zdrojem všech grafů je vlastní výzkum.

Graf 1: Věk žáků

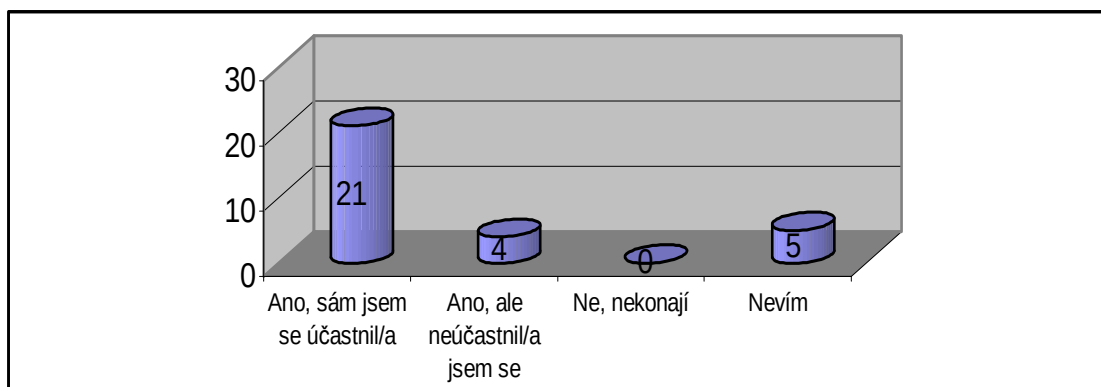
Z grafu vyplývá, že bylo 8 (27%) žáků 6 let, 12 (40%) žáků bylo 7 let a 10 (33%) žáků bylo 8 let.

Graf 2: Pohlaví žáků

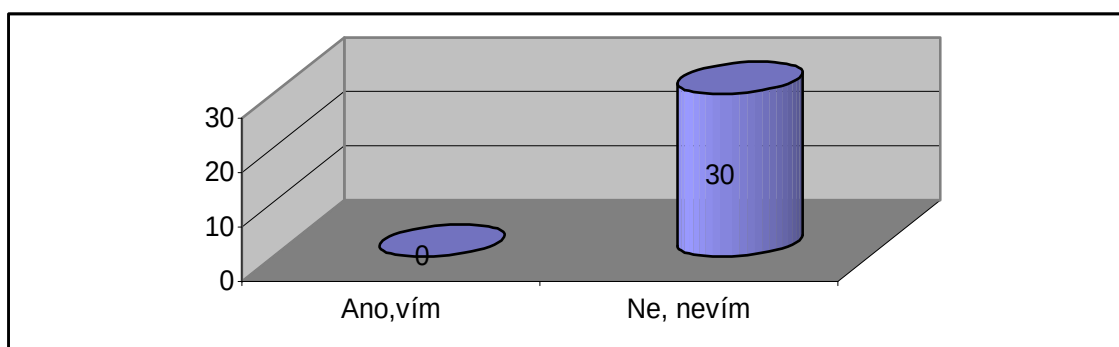
Graf ukazuje, že z celkového počtu 30 žáků bylo 15 (50%) chlapců a 15 (50%) dívek.

Graf 3: Zda se ve škole konají programy zaměřené na užívání návykových látek, šikanu, násilí ve školách a jiné

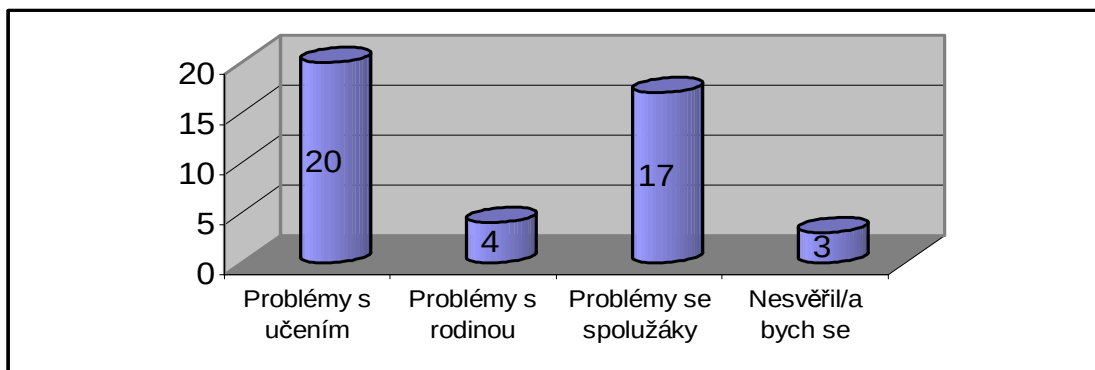
Na tuto otázku odpovědělo 21 (70%) žáků, že se zde programy konají a on sám se jich účastnil. Celkem 4 (13%) žáci odpověděli, že se zde programy konají, ale oni se jich neúčastnili a 5 (17%) žáků neví, zda se zde nějaké programy konají.

Graf 4: Zda žáci vědí, kdo ve škole vykonává funkci výchovného poradce

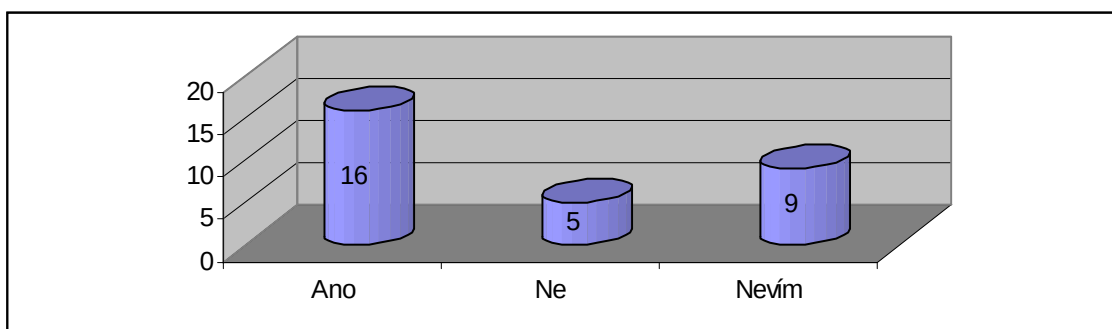
Z grafu vyplývá, že všech 30 (100%) žáků nevědělo, kdo vykonává funkci výchovného poradce.

Graf 5: Problémy, se kterými by se žáci svěřili svému učiteli

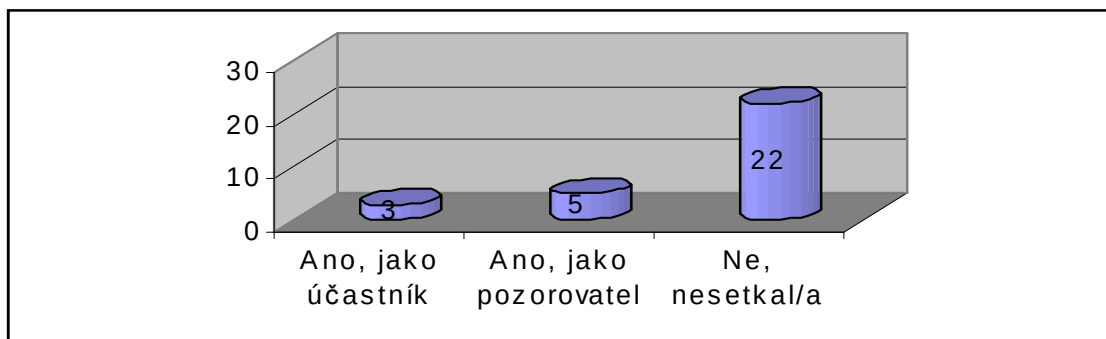
Graf ukazuje, že 20 (45%) žáků by se svému učiteli svěřilo s problémy, které se týkají učení. Celkem 4 (9%) žáci by se svěřili s problémy, které se týkají rodiny. Celkem 17 (39%) žáků by se svěřilo s problémy se spolužáky a 3 (7%) žáci by se svému učiteli nikdy nesvěřili.

Graf 6: Zda by žáci uvítali ve škole odborného pracovníka, který by s nimi řešil problémy, ale nebyl by učitelem školy

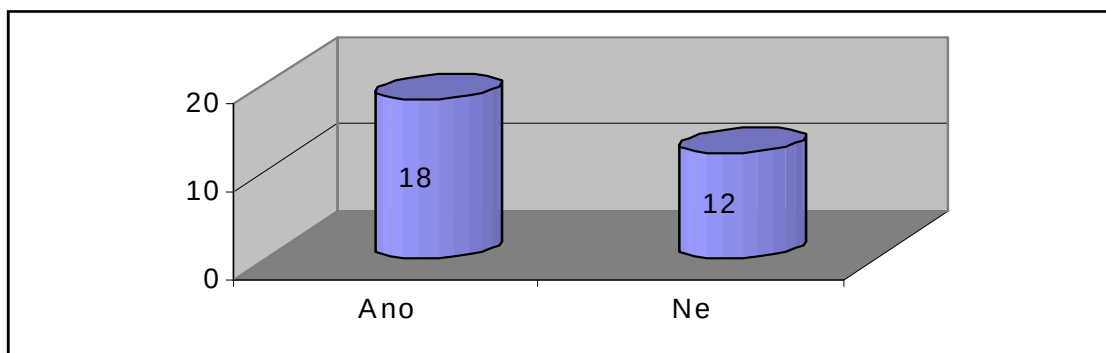
Graf ukazuje, že 16 (53%) žáků si myslí, že by bylo potřebné mít ve škole odborného pracovníka, který by s nimi řešil problémy, ale nebyl by učitelem školy. Celkem 5 (17%) žáků si myslí, že to není potřeba a 9 (30%) žáků neví.

Graf 7: Zda se žáci někdy setkali ve škole se šikanou

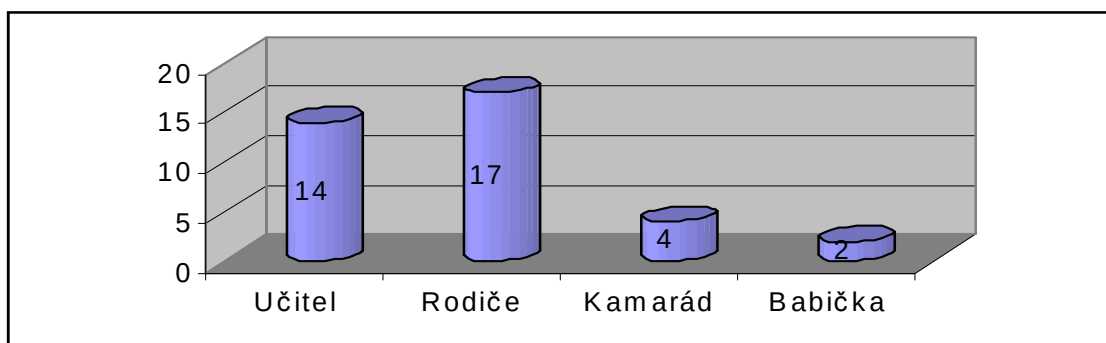
Z grafu vyplývá, že 3 (10%) žáci se se šikanou setkali přímo jako účastníci. Celkem 5 (17%) žáků se se šikanou setkalo, ale jen jako pozorovatelé a 22 (73%) žáků se se šikanou ve škole nesetkalo.

Graf 8: Zda by žáci ve škole uvítali odborného pracovníka, který by řešil problémy týkající se šikany

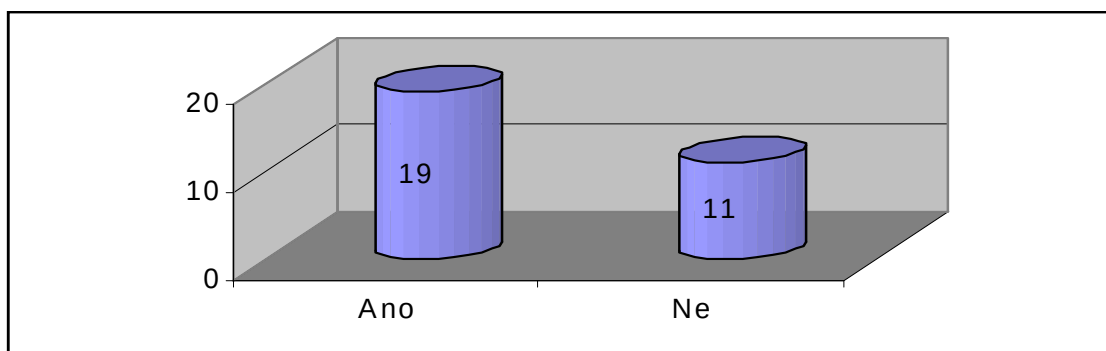
Graf ukazuje, že 18 (60%) žáků by ve škole uvítalo odborného pracovníka, který by řešil problémy týkající se šikany. Podle 12 (40%) žáků to není potřeba.

Graf 9: Na koho by se žák obrátil, kdyby měl jeho kamarád problém s návykovými látkami

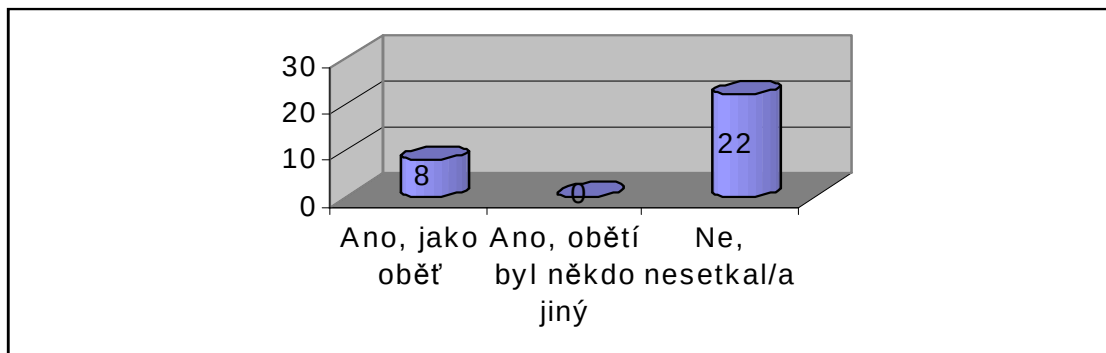
Z grafu vyplývá, že 14 (38%) žáků by se v případě, že by měl jejich kamarád problém s návykovými látkami obrátilo na učitele. Celkem 17 (46%) žáků by se obrátilo na rodiče. Celkem 4 (11%) žáci by se obrátili na kamarády a 2 (5%) žáci by se svěřili babičkám.

Graf 10: Zda by žáci uvítali ve škole odborného pracovníka, který by řešil problémy s návykovými látkami

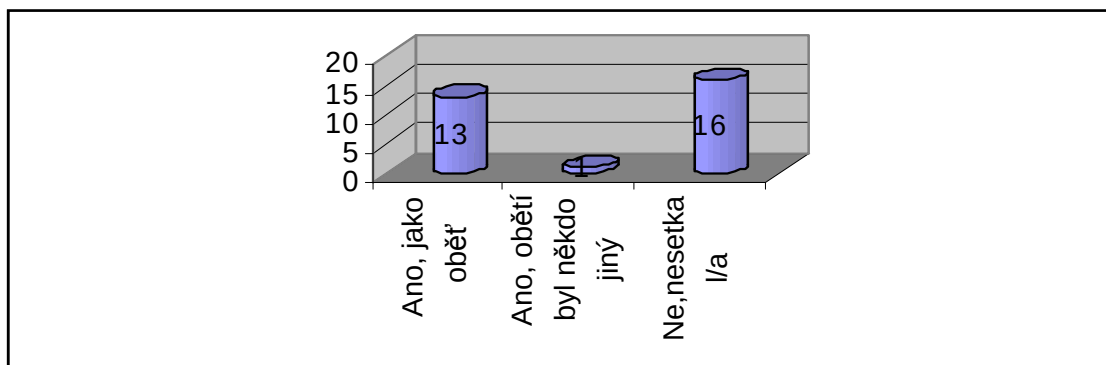
Graf ukazuje, že 19 (63%) žáků by ve škole uvítalo odborného pracovníka, který by řešil problémy s drogami. Podle 11 (37%) žáků to není potřeba.

Graf 11: Zda se žáci setkali ve své rodině s bitím

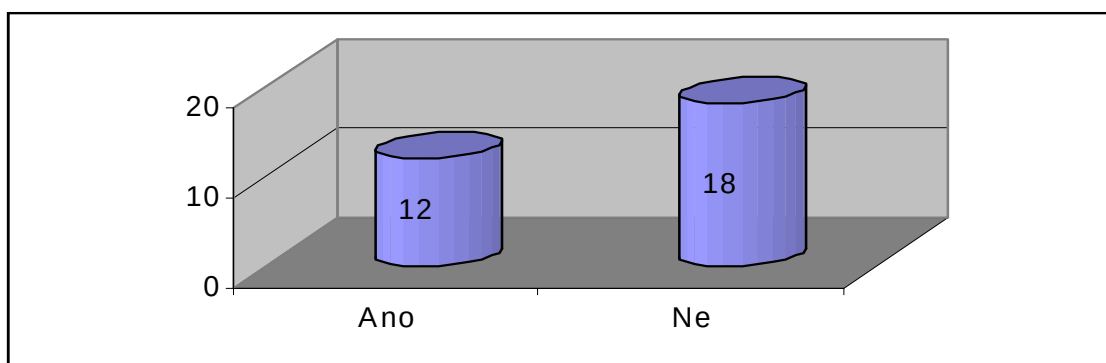
Graf ukazuje, že 8 (27%) žáků se v rodině s bitím setkala a 22 (73%) žáků se v rodině s bitím nesetkala.

Graf 12: Zda se žáci setkali ve své rodině s nadávkami a zesměšňováním

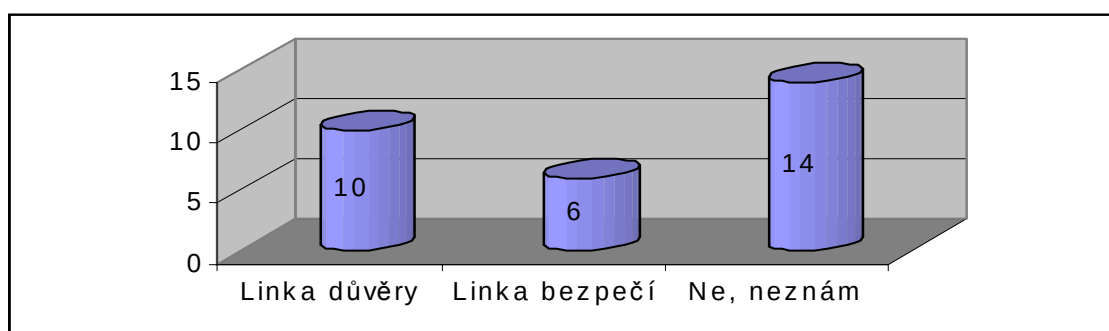
Z grafu vyplývá, že 13 (43%) žáků se v rodině s nadávkami a zesměšňováním setkala a 17 (57%) se ve své rodině s nadávkami a zesměšňováním nesetkala.

Graf 13: Zda by žáci ve škole uvítali odborného pracovníka, který by s nimi mohl tyto rodinné problémy řešit

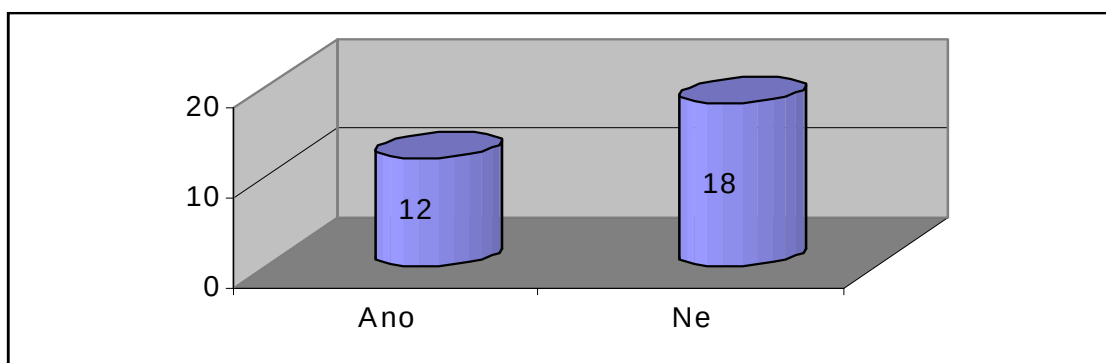
Graf ukazuje, že 12 (40%) žáků by uvítalo odborného pracovníka, který by s nimi mohl tyto rodinné problémy řešit. Podle 18 (60%) to není potřeba.

Graf 14: Zda žáci znají nějaké organizace, na které by se mohli obrátit se svými problémy

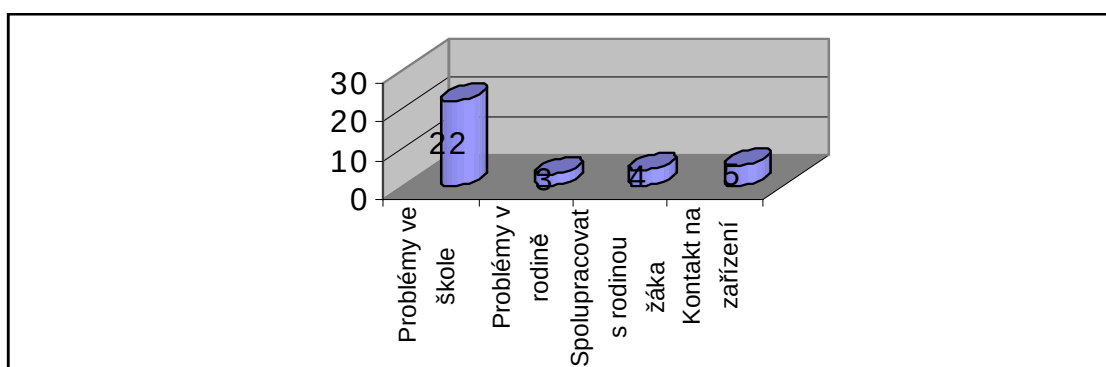
Z grafu vyplývá, že 10 (33%) žáků uvedlo Linku důvěry, 6 (20%) žáků uvedlo Linku bezpečí a 14 (47%) žáků nezná žádnou organizaci, na kterou by se mohl obrátit se svými problémy.

Graf 15: Zda by žáci uvítali odborného pracovníka, který by zajišťoval spolupráci s takovými organizacemi

Graf ukazuje, že 12 (40%) žáků by uvítalo odborného pracovníka, který by zajišťoval spolupráci s organizacemi. Podle 18 (60%) žáků to není potřeba.

Graf 16: Čím by se podle žáků měl tento pracovník dále zabývat

Z grafu vyplývá, že 22 (64%) žáků si myslí, že by měl tento pracovník řešit problémy ve škole. Celkem 3 (9%) žáci si myslí, že by měl řešit problémy v rodině. Podle 4 (12%) žáků by měl spolupracovat s rodinou žáka. Podle 5 (15%) by měl umožnit kontakt a informace o zařízeních, která by žákovi a rodině mohla pomoci.

5. Diskuse

Ve svém výzkumu jsem se zabývala potřebností profese sociálního pracovníka na základních školách. Snažila jsem se zmapovat postoj pedagogů a žáků základních škol k potřebnosti této profese, snažila jsem se zjistit, s jakými problémy se žáci potýkají a zda je mají s kým řešit. Zajímalo mne, zda by tato profese usnadnila pedagogům práci s dětmi a jejich rodinami.

5.1. Diskuse k hypotéze H1

Hypotézou H1, která zní „Činnosti sociálního pracovníka jsou z pohledu žáků potřebné“, jsem se zabývala v dotazníku a v řízených rozhovorech pro žáky základních škol. Otázky č. 4 a 5 zjišťují ochotu žáků svěřit se učiteli a zda vědí, kdo ve škole vykonává funkci výchovného poradce. Hypotézou se zabývám v otázkách č. 6, 8, 10, 13, 15, 16.

Ve čtvrté otázce jsem se ptala, zda žáci vědí, kdo ve škole vykonává funkci výchovného poradce. Překvapilo mne, že 39% (viz graf 4) žáků neví, kdo vykonává funkci výchovného poradce, z tohoto počtu bylo 60% žáků ve věku 9 – 10 let a u dětí ve věku 6 – 8 let to bylo dokonce 100%. Bude to nejspíš tím, že výchovného poradce využívají zejména starší žáci při rozhodování o budoucí vzdělávací či profesní cestě.

V páté otázce jsem se snažila zjistit, s jakými problémy by se žáci svěřili svému učiteli. Jak ukazuje graf 5 celkem 47% žáků (45% ve věku 6 – 8 let) uvedlo, že by se svému učiteli svěřili s problémy, které se týkají učení, 35% žáků (39% ve věku 6 – 8 let) by se svěřilo s problémy se spolužáky. Ale pouze 7% žáků (9% ve věku 6 – 8 let) by se svěřilo s problémy, které se týkají rodiny a 4% (7% ve věku 6 – 8 let) žáků by se svému učiteli dokonce nikdy nesvěřily. Fontana, D.(5) uvádí, že kdyby si dítě přálo probrat s učitelem nějaký problém vztahující se ke škole, nemusí si být jisto, zda to učitel neoznámí výše. S tímto názorem souhlasím a myslím si, že to je důvodem, proč

by se většina žáků svěřila svému učiteli zejména s problémy, které se týkají učení a spolužáků, ale nesvěřili by se s problémy osobními.

V šesté otázce jsem se žáků ptala, zda by ve škole uvítali odborného pracovníka, který by řešil jejich problémy, ale nebyl by učitelem školy. Graf 6 ukazuje, že 49% žáků (53% ve věku 6 – 8 let) uvedlo, že by ve škole takového pracovníka uvítali. Ale celých 39% žáků (30% ve věku 6 – 8 let) nevědělo, zda by takového pracovníka chtěli nebo ne. Myslím si, že ve škole je mnoho žáků, kteří ani nevědí, na koho se mají se svými problémy obracet a návštěva poradce je u nich spojena s něčím nepříjemným a stigmatizujícím. Tato otázka mi hypotézu H1 potvrdila.

Osmou otázkou jsem zjišťovala, zda by žáci uvítali odborného pracovníka, který by řešil problémy týkající se šikany. Graf 8 ukazuje, že celkem 69% žáků (60% ve věku 6 – 8 let) by ve škole takového pracovníka uvítalo. To svědčí o tom, že šikana se na základních školách vyskytuje a žáci nevědí, na koho se mají v těchto případech obracet. Tato otázka mi hypotézu H1 potvrdila.

Desátá otázka zjišťovala, zda by žáci uvítali odborného pracovníka, který by řešil problémy s návykovými látkami. Graf 10 ukazuje, že celkem 69% žáků (63% ve věku 6 – 8 let) by ve škole takového pracovníka uvítalo. Podle Vyhlášky o poskytování poradenských služeb ve školách a školských zařízeních (25) by měl na škole pracovat metodik školní prevence, který by aktivně vyhledával žáky s rizikem či projevy sociálně patologického chování (tedy i závislostí) a poskytoval jim poradenské služby. Proto se mi zdá procento dětí, které by uvítaly dalšího takového odborníka vysoké. Tato otázka mi hypotézu H1 potvrdila.

Ve třinácté otázce jsem se ptala, zda by žáci uvítali odborného pracovníka, který by s nimi řešil rodinné problémy. Graf 13 ukazuje, že celkem 66% žáků (60% ve věku 6 – 8 let) si myslí, že tento pracovník není potřeba. To poukazuje na to, že děti se nerady svěřují se svými rodinnými problémy. I když se tyto problémy vyskytnou, chtějí, aby si ostatní mysleli, že jejich rodiny se to netýká.

Patnáctou otázkou jsem zjišťovala, zda by žáci uvítali odborného pracovníka, který by zajišťoval spolupráci s organizacemi, na které by se mohli obrátit se svými problémy. Graf 15 ukazuje, že celkem 55% žáků (60% ve věku 6 – 8 let) si myslí, že

tento pracovník není potřeba. Může to být tím, že si žáci myslí, že jim pracovník ve škole dostatečně pomůže a není třeba navštěvovat další organizace.

Poslední otázka zjišťovala, čím by se podle žáků měl tento pracovník dále zabývat. Graf 16 ukazuje, že podle 47% žáků (64% ve věku 6 – 8 let) by se tento pracovník měl dále zabývat problémy ve škole. Podle 17% žáků (9% ve věku 6 – 8 let) by měl tento pracovník řešit problémy v rodině. Podle 12% žáků by měl spolupracovat s rodinou žáka. Myslím si, že pro žáky je mnohem snazší řešit problémy týkající se školy, než problémy osobní a rodinné.

Hypotéza H1, která zní „Činnosti sociálního pracovníka jsou z pohledu žáků potřebné“, byla na základě výsledků výzkumu potvrzena. Tuto hypotézu potvrdily zejména otázky č. 6, 8, 10, 16. Z pohledu žáků je to zejména v oblasti sociálně patologických jevů a problémů ve škole.

5.2. Diskuse k hypotéze H2

Hypotézou H2, která zní „Činnosti sociálního pracovníka jsou z pohledu učitelů potřebné“, jsem se zabývala v dotazníku pro učitele základních škol. Tuto hypotézu zjišťovaly otázky č. 10, 11, 12, 13, 14, 15, 18.

V páté otázce jsem zjišťovala, zda ve škole pracuje kromě výchovného poradce jiný odborník, který by se zaměřoval na problémy žáků a jejich rodin. Celkem 100% pedagogů (viz graf 5) uvádí, že ve škole pracuje i metodik školní prevence. Kyriacou, Ch.(8) uvádí, že většina učitelů nemá odborné poradenské vzdělání ani poradenskou praxi. Myslím si, že odborně vzdělaný sociální pracovník by byl pro školu přínosem.

V desáté otázce jsem zjišťovala, zda by učitelé ve škole uvítali odborného pracovníka, který by řešil s žáky jejich problémy, ale nebyl by učitelem školy. Celkem 84% učitelů (viz graf 9) uvádí, že by takového pracovníka uvítali.

Podle Fontany, D.(5) je to jeden ze způsobů, jak předejít strachu žáků z toho, že učitel informace o něm rozšíří dál. Tato otázka hypotézu H2 potvrdila.

Jedenáctá otázka zjišťovala, zda by učitelé uvítali ve škole odborného pracovníka, který by řešil problémy se šikanou. Celkem 78% učitelů (viz graf 10) by ve škole takového odborníka uvítalo. To ukazuje stejně jako u žáků, že šikana se ve škole vyskytuje a odborný pracovník, který by se zabýval touto problematikou by byl vítáný. Tato otázka hypotézu H2 potvrdila.

Ve dvanácté otázce se ptám, zda by učitelé uvítali ve škole odborného pracovníka, který by řešil problémy s návykovými látkami. Celkem 81% učitelů (viz graf 11) by ve škole takového odborníka uvítalo. Otázkou návykových látek by se měl zabývat metodik školní prevence, ale jak vidíme, učitelé by dali přednost odbornému pracovníkovi, který není učitelem školy. Tato otázka hypotézu H2 potvrdila.

Ve třinácté otázce zjišťuji, zda by učitelé ve škole uvítali odborného pracovníka, který by řešil problémy s žáky, kteří se dopustili trestné činnosti. Podle 78% pedagogů (viz graf 12) by byl takovýto pracovník potřeba. Podle Antiera, E.(1) je agresivita spíše výsadou chlapců, kteří mají rádi hry plné násilí a jsou také mnohem častěji než dívky iniciátory trestných činů. Přesto pozorujeme, že agresivita dívek narůstá. Proto se nemůžeme divit, že podle učitelů je lepší mít na škole někoho, kdo by se zabýval žáky s těmito problémy a mohl včas zamezit šíření takového chování. Tato otázka hypotézu H2 potvrdila.

Čtrnáctou otázkou se ptám, zda by učitelé ve škole uvítali odborného pracovníka, který by se zabýval problémy v rodině žáků. Celkem 84% učitelů (viz graf 13) by ve škole takového pracovníka uvítalo. V tomto se učitelé s žáky neshodují. Myslím si, že učitelé na to mají jiný náhled, vidí, že se tyto problémy vyskytují a bylo by třeba je řešit, ale jak jsme viděli žáci tuto potřebu nemají. Tato otázka hypotézu H2 potvrdila.

Následující otázkou zjišťuji, zda by bylo podle učitelů vhodné, aby tento pracovník aktivně vyhledával žáky ohrožené patologickými jevy. Celkem 78% učitelů (viz graf 14) si myslí, že by to bylo vhodné. Myslím si, že zde by byla vhodná spolupráce pracovníka s učiteli, protože učitelé jsou s žáky více v kontaktu a mohli by pracovníkovi doporučit rizikové žáky. Tato otázka hypotézu H2 potvrdila.

V osmnácté otázce zjišťuji, zda by bylo podle učitelů dobré mít na škole pracovníka, který by zajišťoval spolupráci s organizacemi. Celkem 91% učitelů (viz graf 17) si myslí, že by to bylo dobré. Škola nikdy nemůže zajistit veškerou péči a pomoc žákům, proto je jistě výhodou mít na škole pracovníka, který by věděl o všech zařízeních v okolí a umožnil by kontakt a informace o těchto zařízeních. Tato otázka hypotézu H2 potvrdila.

Hypotéza H2, která zní „Činnosti sociálního pracovníka jsou z pohledu učitelů potřebné“, byla na základě výsledků výzkumu potvrzena. Tuto hypotézu potvrdily otázky č. 10, 11, 12, 13, 14, 15, 18. Učitelé by ve škole uvítali pracovníka, který by s nimi spolupracoval a zároveň by dokázal s žáky řešit problémy různého charakteru.

5.3. Diskuse k hypotéze H3

Hypotézou H3, která zní „Navržené činnosti sociálního pracovníka usnadní učitelům práci s dětmi a jejich rodinami“, jsem se zabývala v dotazníku pro učitele základních škol. Tuto otázku zjišťovaly otázky č. 16, 17, 19.

Šestnáctou otázkou se ptám, čím by se podle učitelů měl tento odborný pracovník dále zabývat. Celkem 32% učitelů (viz graf 15) si myslí, že by tento pracovník měl spolupracovat s učiteli v případě problémů s žáky. Podle 26% učitelů by měl tento pracovník spolupracovat s rodinou žáka. Podle 6% učitelů by měl tento pracovník řešit problémy v rodině. Podle 21% učitelů by měl tento pracovník umožnit kontakt a informace o zařízeních, která by žákovi a rodině mohla pomoci. Vidíme, že učitelé si přejí velmi všestranného pracovníka, který by s nimi spolupracoval.

V sedmnácté otázce se ptám, zda by tento pracovník podle učitelů zlepšil vztah mezi rodinou a školou. 78% učitelů (viz graf 16) si myslí, že by tento pracovník zlepšil vztah mezi rodinou a školou. Podle 6% učitelů tento pracovník vztah mezi rodinou a školou nezlepší. 16% učitelů neví, zda tento pracovník zlepší vztah mezi rodinou a školou. Podle Matějčka, Z.(10), když dítě jednou vstoupí do školy, vstoupí tím škola

do života rodiny a má tendenci tam setrvat dlouhá léta. Proto si myslím, že by odborný pracovník mohl tento vztah podporovat a zlepšovat ho.

Poslední otázkou zjišťuji, zda by učitelům tento pracovník usnadnil práci a případně z jakého důvodu by ji usnadnil. **Celkem 100% učitelů** (viz graf 18) **se shodlo, že by jim odborný pracovník usnadnil práci.** Z toho 20% učitelů si myslí, že by se díky tomuto pracovníkovi mohli plně věnovat vzdělávací činnosti. Podle 14% učitelů má tento pracovní jiný pohled na problém. Podle 34% má tento pracovník více času. Podle 32% má tento pracovník vyšší odbornost na řešení problémů. Němcová, P.(17) píše, že dítě stráví v prostředí základní školy po dobu devíti let průměrně pět šest hodin denně a pokud se tu dlouhodobě necítí dobře, nemůže se to na jeho psychickém a sociálním zrání nepromítnout. Myslím si, že toto je důvod, proč problémy žáků řešit.

Hypotéza H3, která zní „Navržené činnosti sociálního pracovníka usnadní učitelům práci s dětmi a jejich rodinami“, byla na základě výsledků výzkumu potvrzena. Tato hypotéza byla potvrzena zejména na základě otázky č. 19. Učitelé by jen uvítali vzdělaného odborného pracovníka, který by se mohl plně věnovat problémům žáků a jejich rodin, měl by na tyto problémy více času a jiný pohled, než učitelé.

Cílem mé bakalářské práce bylo zmapovat potřebnost role sociálního pracovníka na základních školách z pohledu žáků a učitelů. Domnívám se, že tento cíl byl splněn.

Závěr

Výsledky práce dokazují, že na škole se vyskytují různé sociálně patologické jevy a jiné problémy a jejich řešení je nedostatečné. Výchovní poradci, ani školní metodici prevence nemají dostatek času, na to problémy řešit. Proto by uvítali odborného pracovníka, který by se zaměřoval jen na řešení těchto problémů a aktivně by vyhledával ohrožené žáky. Učitelé si myslí, že by tento pracovník prohloubil vztah mezi rodinou a školou a že by jim usnadnil práci. Myslí si, že tento pracovník bude mít více času se dětem věnovat, bude se na problém dívat jiným pohledem, než učitel a bude lépe odborně vybaven. Žáci by uvítali odborného pracovníka, který by řešil zejména problémy se sociálně patologickými jevy a problémy ve škole.

Hypotézy, které jsem si zadala, se mi výzkumem podařilo potvrdit. Cílem mé bakalářské práce bylo zmapovat potřebnost role sociálního pracovníka na základních školách z pohledu žáků a učitelů. Domnívám se, že tento cíl byl splněn.

Pokusila jsem se zmapovat potřebnost role sociálního pracovníka na vybraných školách v Jihočeském kraji. Tato práce by mohla přispět k informovanosti veřejnosti o problémech, se kterými se na škole setkáváme a jaké jsou možnosti jejich řešení. Přináší návrh řešení, jak zlepšit v současné době nedostatečnou provázanost školního a rodinného prostředí.

7. Seznam použitých zdrojů

1. ANTIER, E. *Agresivita dětí*. 1. vydání. Praha: Portál, 2004. 104 s. ISBN 80-7178-808-2.
2. ARTERBURN, S., BURNS, J. *Nebezpečné pády: Průvodce úskalími dospívání*. 1. vydání. Brno: Nová naděje, 2002. 227 s. ISBN 80-86077-04-7.
3. DRAGANOVÁ, H. a kol. *Sociálna starostlivosť*. 1. vydání. Martin (Slovenská republika): Osveta, 2006. 196 s. ISBN 978-80-8063-240-3.
4. ELLIOTT, J., PLACE, M. *Dítě v nesnázích: Prevence, příčiny, terapie*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2002. 208 s. ISBN 80-247-0182-0.
5. FONTANA, D. *Psychologie ve školní praxi*. 1. vydání. Praha: Portál, 1997. 384 s. ISBN 80-7178-063-4.
6. HAVLÍK, R., KOŤA, J. *Sociologie výchovy a školy*. 1. vydání. Praha: Portál, 2002. 184 s. ISBN 80-7178-635-7.
7. KRAULOVÁ, D. Týrání bez modřin. *Psychologie Dnes: psychologie, psychoterapie, životní styl*. Praha: Portál, červen 2006, roč. 12, č. 6, s. 18-19. ISSN 1212-9607.
8. KYRIACOU, CH. *Řešení výchovných problémů ve škole*. 1. vydání. Praha: Portál, 2005. 152 s. ISBN 80-7178-749-3.
9. LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. 3. vydání. Praha: Grada Publishing, 1998. 344 s. ISBN 80-7169-195-X.
10. MATĚJČEK, Z. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. 1. vydání. Praha: Portál, 1996. 144 s. ISBN 80-7178-085-5.
11. MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z. *Krizové situace v rodině očima dítěte*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2002. 128 s., ISBN 80-247-0332-7.
12. MATOUŠEK, O. a kol. *Metody a řízení sociální práce*. 1. vydání. Praha: Portál, 2003. 380 s. ISBN 80-7178-548-2.
13. MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. 1. vydání. Praha: Portál, 2003. 288 s. ISBN 80-7178-549-0.
14. MATOUŠEK, O. a kol. *Sociální práce v praxi: Specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. 1. vydání. Praha: Portál, 2005. 352 s. ISBN 80-7367-002-X.

15. MATOUŠEK, O. a kol. *Základy sociální práce*. 1. vydání. Praha: Portál, 2001. 312 s. ISBN 80-7178-473-7.
16. NAVRÁTIL, P. *Teorie a metody sociální práce*. 1. vydání. Brno: Marek Zeman, 2001. 168 s. ISBN 80-903070-0-0.
17. NĚMCOVÁ, P. Nepodceňujme sociální klima ve třídách. *Psychologie Dnes: psychologie, psychoterapie, životní styl*. Praha: Portál, září 2006, roč. 12, č. 9, s. 20-22. ISSN 1212-9607.
18. RONENOVÁ, T. *Psychologická pomoc dětem v nesnázích: Kognitivně-behaviorální přístupy při práci s dětmi*. 1. vydání. Praha: Portál, 2000. 160 s. ISBN 80-7178-370-6.
19. School social work. *Indiana Department of Education* [online]. Poslední revize 13.12. 2006 [citováno 2007-04-02]. Dostupné z <<http://doe.state.in.us/sservices/ssw.htm>>
20. School social worker. *Wikipedia* [online]. Poslední revize 4.3.2007 [citováno 2007-04-02]. Dostupné z <[http://en.wikipedia.org/wiki/School social worker](http://en.wikipedia.org/wiki/School_social_worker)>
21. Social workers. *Occupational Outlook Handbook* [online]. Poslední revize 4.8.2006 [citováno 2007-04-02]. Dostupné z <<http://www.bls.gov/oco/ocos060.htm>>
22. TRÉLAÜN, B. *Překonávání konfliktů v rodině*. 1. vydání, Praha: Portál, 2005. 144 s. ISBN 80-7178-935-6.
23. ÚLEHLA, I. *Umění pomáhat*. 3. vydání. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2005. 128 s. ISBN 80-86429-36-9.
24. VÁGNEROVÁ, M. *Psychologie problémového dítěte školního věku*. 1. vydání. Praha: Karolinum, 2004. 170 s. ISBN 80-7184-488-8.
25. *Vyhláška o poskytování poradenských služeb ve školách a školských zařízeních* [online]. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR, 9.2.2005 [citováno 2007-03-29]. Dostupné z <http://www.msmt.cz/uploads/soubory/sb020_05.pdf>
26. WÖLFELOVÁ, T. Děti jako závaží. *Děti a my*. Praha: Portál, listopad 2006, roč. 36, č. 5, s. 18-19. ISSN 0323-1879.

27. *Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání*
[online] Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR, 10.11.2004
[citováno 2007-03-29]. Dostupé z <<http://msmt.cz/files/Predpisy1/sb190-04.pdf>>
28. ŽILOVÁ, A. *Úvod do teórie sociálnej práce: Náuka o sociálnej práci*. 1. vydání.
Badín: MENTOR, 2005. ISBN 80-968932-1-1.

Klíčová slova

Sociální práce

Poradenství

Školní věk

Význam školy

Problémy ve škole

Přílohy

Příloha 1: Dotazník pro učitele

Příloha 2: Dotazník pro žáky

Příloha 1: Dotazník pro učitele

Vážený pane učiteli, vážená paní učitelko,
jsem studentkou 3. ročníku Rehabilitační a psychosociální péče o postižené děti,
dospělé a staré osoby na Zdravotně sociální fakultě Jihočeské univerzity v Českých
Budějovicích a prosím Vás o vyplnění dotazníku, který je součástí mé bakalářské práce.
Dotazník je anonymní a slouží pouze pro potřebu mé práce. Označte prosím kroužkem
odpověď, která Vám nejvíce vyhovuje, a na vyznačených místech dopište.

Děkuji Lenka Schönbauerová

1) Pohlaví:

- a) muž
- b) žena

2) Jak dlouho pracujete jako pedagog s dětmi a mládeží?

Prosím napište

3) Konají se u Vás ve škole programy zaměřené na sociálně patologické jevy (př. užívání drog a jiných návykových látek, šikana a násilí ve školách...)?

- a) ano, konají
- b) ne, nekonají
- c) nevím

4) Je výchovný poradce ve Vaší škole zároveň učitelem?

- a) ano
- b) ne

5) Je ve Vaší škole jiný odborník, který by se zaměřoval na problémy žáků a jejich rodin? Je možné zakroužkovat více odpovědí.

- a) ano, pracuje zde školní psycholog
- b) ano, pracuje zde metodik školní prevence
- c) ano, pracuje zde jiný odborník, než výše jmenovaní
- d) ne, pracuje zde jen výchovný poradce

6) Pokud jste na otázku 5 odpověděli za c) pracuje zde jiný odborník, prosím uved'te jaký:.....

.....

7) Spolupracuje Vaše škola s rodiči problémových žáků?

- a) ano, spolupracuje
- b) ne, nespolupracuje
- c) nevím

8) Dokáže Vaše škola zprostředkovat kontakty na jiné organizace, které by mohly žákům a jejich rodinám pomoci?

- a) ano, dokáže
- b) ne, nedokáže
- c) nevím o tom

9) Dokáže Vaše škola podat informace o těchto organizacích?

- a) ano, dokáže
- b) ne, nedokáže
- c) nevím o tom

10) Uvítal/a byste ve škole odborného pracovníka, který by řešil s žáky jejich problémy, ale nebyl by učitelem školy?

- a) ano, bylo by to potřebné
- b) ne, je to nepotřebné
- c) nevím

11) Uvítal/a byste ve škole odborného pracovníka, který by řešil problémy se šikanou?

- a) ano, bylo by to potřebné
- b) ne, je to nepotřebné

12) Uvítal/a byste ve škole odborného pracovníka, který by řešil problémy s drogami a jinými návykovými látkami?

- a) ano, bylo by to potřebné
- b) ne, je to nepotřebné

13) Uvítal/a byste ve škole odborného pracovníka, který by řešil problémy s žáky, kteří se dopustili trestné činnosti?

- a) ano, bylo by to potřebné
- b) ne, je to nepotřebné

14) Uvítal/a byste ve škole odborného pracovníka, který by se zabýval problémy v rodině žáků?

- a) ano, bylo by to potřebné
- b) ne, je to nepotřebné

15) Myslíte si, že by bylo vhodné, aby tento pracovník aktivně vyhledával žáky ohrožené sociálně patologickými jevy?

- a) ano, bylo by to potřebné
- b) ne, je to nepotřebné
- c) nevím

16) Čím by se podle Vás měl tento odborný pracovník dále zabývat? Je možné zakroužkovat více odpovědí.

- a) řešit problémy ve škole
- b) spolupracovat s učiteli v případě problémů s žáky
- c) řešit problémy v rodině
- d) spolupracovat s rodinou žáka
- e) umožnit kontakt a informace o zařízeních, která by žákovi a rodině mohla pomoci
- f) jiné, prosím vypište

.....
.....

17) Myslíte si, že by tento pracovník zlepšil vztah mezi rodinou a školou?

- a) ano, zlepšil
- b) ne, nezlepšil
- c) nevím

18) Myslíte si, že by bylo dobré mít na škole pracovníka, který by zajišťoval spolupráci s organizacemi (např. pedagogicko-psychologická poradna, K-centrum, diagnostické ústavy, sociálně-právní ochrana dětí a další)?

- a) ano, bylo by to potřebné
- b) ne, bylo by to nepotřebné

19) Usnadnil by podle Vás tento pracovník práci učitelům?

- a) ano, usnadnil, prosím uveďte z jakého důvodu.....
.....
- b) ne, neusnadnil, prosím uveďte z jakého důvodu.....
.....

Příloha 2: Dotazník pro žáky

Vážený žáku,
jsem studentkou 3. ročníku Rehabilitační a psychosociální péče o postižené děti, dospělé a staré osoby na Zdravotně sociální fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích a prosím o vyplnění dotazníku, který je součástí mé bakalářské práce. Dotazník je anonymní a slouží pouze pro potřebu mé práce. Označ prosím kroužkem odpověď, která Ti nejvíce vyhovuje, a na vyznačených místech dopiš.

Např. **Pohlaví:**

- ☒ a) chlapec
- ☐ b) dívka

Věk, prosím napiš : 15 let

Děkuji Lenka Schönbauerová

1) Věk, prosím napiš:

2) Pohlaví:

- a) chlapec
- b) dívka

3) Konají se u Vás ve škole programy zaměřené na užívání drog a jiných návykových látek, šikanu, násilí ve školách a jiné?

- a) ano, sám jsem se účastnil/a
- b) ano, ale neúčastnil/a jsem se
- c) ne, nekonají
- d) nevím o tom

4) Víš, kdo ve Vaší škole vykonává funkci výchovného poradce? Pokud ano, napiš prosím jeho jméno.

- a) ano, jeho jméno je
- b) ne, nevím

5) S jakými problémy by ses svěřil svému učiteli? Je možné zakroužkovat více odpovědí.

- a) svému učiteli bych se svěřil/a s problémy, které se týkají učení
- b) svému učiteli bych se svěřil/a s problémy, které se týkají mé rodiny
- c) svému učiteli bych se svěřil/a s problémy se spolužáky
- d) svěřil bych se i s dalšími problémy (prosím vypiš s jakými)

.....
.....
.....

- e) svému učiteli bych se nikdy nesvěřil/a

6) Uvítal/a bys ve škole odborného pracovníka, který by řešil s žáky jejich problémy, ale nebyl by učitelem školy?

- a) ano, bylo by to potřebné
- b) ne, je to nepotřebné
- c) nevím

7) Setkal/a ses někdy ve Vaší škole se šikanou (trvalé agresivní jednání jednoho žáka vůči druhému s úmyslem způsobit mu utrpení – př. bití, nadávky, zesměšňování...)?

- a) ano, přímo jako účastník
- b) ano, jen jako pozorovatel
- c) ne, nesetkal/a

8) Uvítal/a bys ve škole odborného pracovníka, který by řešil problémy týkající se šikany?

- a) ano, bylo by to potřebné
- b) ne, je to nepotřebné

9) Na koho by ses obrátil, kdyby Tvůj kamarád měl problémy s cigaretami, drogami nebo alkoholem? Prosím napiš
.....

10) Uvítal/a bys ve škole odborného pracovníka, který by řešil problémy s drogami, alkoholem a cigaretami?

- a) ano, bylo by to potřebné
- b) ne, je to nepotřebné

11) Setkal ses někdy ve své rodině s bitím?

- a) ano, sám jsem byl obětí
- b) ano, obětí byl někdo jiný
- c) ne, nesetkal/a

12) Setkal ses někdy ve své rodině s nadávkami a zesměšňováním?

- a) ano, sám jsem byl obětí
- b) ano, obětí byl někdo jiný
- c) ne, nesetkal/a

13) Uvítal bys ve škole odborného pracovníka, který by s Tebou mohl tyto rodinné problémy řešit?

- a) ano, bylo by to potřebné
- b) ne, je to nepotřebné

14) Znáš nějaké organizace, na které by ses mohl obrátit se svými problémy?

- a) ano, znám, prosím vypiš.....
.....
- b) ne, neznám

15) Uvítal/a bys odborného pracovníka, který by zajišťoval spolupráci s takovými organizacemi?

- a) ano, bylo by to potřebné
- b) ne, je to nepotřebné

16) Čím by se podle Tebe měl tento pracovník dále zabývat? Je možné zakroužkovat více odpovědí.

- a) řešit problémy ve škole
- b) řešit problémy v rodině
- c) spolupracovat s rodinou žáka
- d) umožnit kontakt a informace o zařízeních, která by žákovi a rodině mohla pomoci
- e) jiné, prosím vypiš

.....
.....
.....